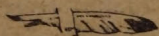

A
BÁCS-BODROG VÁRMEGYEI
TÖRTÉNELMI TÁRSULAT
ÉVKÖNYVE.

SZERKESZTI:

TRENCSÉNY KAROLY,
TITKÁR.

XXX. ÉVFOLYAM. I. FÜZET.

ZOMBOR.

BITTERMANN NÁNDOR ÉS FIA CÉG KÖNYVNYOMDÁJÁBÓL
1914.

Tájékoztató.

A Bács-Bodrogh vármegyei Történelmi Társulat 1883-ban alakult azon czélból, hogy e vármegye történelmét egész kiterjedésében minden ágában művelje.

E társulat **pártoló tagja** lehet minden történelem- és régiségkedvelő, férfi vagy nő, aki ez iránt szándékát az egyik elnöknél vagy a titkárnál írásban személyesen, vagy valamely társulati tag által bejelenti és a társulat pénztárába évenként 6 korona tagsági díjat fizet. A kötelezettség három évre szól. A ki ennek leteltével kilépését a titkárnál írásban be nem jelenti, annak kötelezettsége további három évre is megmarad.

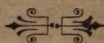
Működő tagok azok, kik **tettlegesen** elősegítik a társulatot czélja elérésében, s felolvasásra illetőleg az Évkönyvben való közlésre munkálatokat küldenek be. A működő tagok tagsági díjat nem fizetnek.

Alapító tag az, a ki egyszersmindenkorra legalább 100 korona alapítvánnyal járul e társulat czéljai előmozdításához.

A társulat minden rendű tagja fel van jogosítva az őt megillető társulati czímek használatására.

Kérjük t. tagtársainkat, hogy a társulatot, vagy az Évkönyvet illető bármely ügyben (hiányzó Évkönyv. hibás czímezés, lakás- vagy névváltoztatás stb.) a titkárhoz fordulni szíveskedjenek.

Évkönyveinknek meglevő példányai évfolyamonként 6 koronájával megrendelhetők a titkárnál.

A társulat tisztikara:

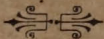
Elnök: Kozma László Zombor.

Titkár: Trenesény Károly Zombor.

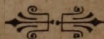
Ügyész: dr. Grüner Samu Zombor.

Múzeumőr: Gubitza Kálmán, Zombor.

Pénztáros: Buday Gergely Zombor.

A társulat helyisége: Zombor, vármegyeház, II. emelet.

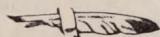

A BACS-BODROGH VÁRMEGYEI
TÖRTÉNELMI TÁRSULAT TULAJDONA.

A

BÁCS-BODROG VÁRMEGYEI
TÖRTÉNELMI TÁRSULAT
ÉVKÖNYVE.

SZERKESZTI:

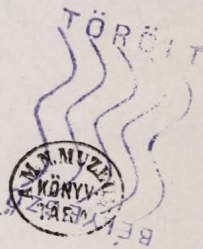
TRENCSÉNY KAROLY,
TITKÁR.

XXX. ÉVFOLYAM. I. FÜZET.

ZOMBOR.

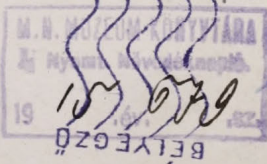
SITTERMANN NÁNDOR ÉS FIA CÉG KÖNYVNYOMDÁJÁBÓL
1914.

~~Zsuzsanna
1984~~

III.

M. N. N. KÖNYVTÁRA / 30

TÖR

2 ~

Z

BÉLYEGZŐ

Stokholm nyolcsz

Kozma László elnöki megnyitó beszéde

a Bács-Bodrog vármegyet Történelmi Társulat 1914. évi május 24-iki közgyűlésén

Tisztelt közgyűlés!

Mikor a bácsbodrog vármegyei történelmi társulatnak ez évi rendes közgyűlését megnyitni készülök, az a nyugtalanító érzésem támad, hogy az érzéketlenség hibájába keverhetném magamat, ha én ma, e helyről, minden egyebeket megelőzőleg arról a mozgalomról nem emlékezném meg, mely II. Rákóczi Ferenc nevét az országos közérdeklődés előterébe sodorta, — annak a mi utolsó nemzeti fejedelmünknek a nevét, akinek daliás érealakja városunk szívében, szertartásosan felavatott oltárra is lőn általunk helyheztetve.

Mindnyájunk tudomásával, egy, a m. tud. akadémia kiadásában megjelent könyv váltotta ki ezt a mozgalmat az elmékből és a szívekből.

Ne keressük ezuttal azt, hogy a mozgalom, mai arányaira, a napi sajtó részéről politikai célzatossággal lett-e felszítva vagy sem?! Kerestek- és keresnek-e hatalmi tényezőket Szegfű Gyula könyve mögött, hogy pártcélokra kihasználhassék?!

Azt azonban habozás nélkül megállapíthatjuk, hogy az a szenvedélyes hang, mely egészen kiméretlenül a szerző személye ellen fordult s mely a politikai szempontoktól magát függetleníteni nem képes és egyenesen a nemzeti közmegevetés bélyegét sütné a szerinte „Rákóczi-gyalázó“ író homlokára: ez a hang, végeredményében nem tehet és nem tesz jó szolgálatot, sem a szabad vizsgálódás, a tudomány, sem az igazság érdekeinek, de magának Rákóczi-nimbuszának sem.

Nem követem el azt a botlást t. közgyűlés, hogy magam is a munka részletező méltatásába bocsátkozzam. Hiszen eddig is már egész irodalom fejlődött a könyv körül, cikkek, folyvasások, röpiratok, nyilatkozatok formájában, amiken Önök is bizonyára átküzdötték magukat velem együtt.

Méltóztassék azonban megengedni nekem, ha egy szempontból mégis megkísértek egy rövid észrevételt a kérdésben forgó munkára vonatkozólag, bár érzem, hogy e tárgyban kevés szóval célhoz érni sokkalta nehezebb, mint belemerülni a vita áradatába.

Ha az volt a szerző törekvése, hogy azokat az adatokat, melyeket az újabb kutatás felszínre juttatott, Rákóczinak a jellemrajzában, az eddig ismert régi anyaggal és pedig a lélektani analízis segítségével, szerves kapcsolatba hozza: az eddig ismert anyag szinte feltétlenül követelte volna azt, hogy bizonyos szeretet melegét, az engesztelő kegyelet kiméletét engedje átsugározni fejtegetéseinek, következtetéseinek idegszálain; már csak annál fogva is, mivel a nagy történelmi alaknak csak az élete végszakát dolgozta fel munkájában, tehát azt a bujdosásban töltött utolsó keserves huszonnégy esztendő, mely a csalódásoknak, balsikereknek még olvasva is szivetszorító láncolata volt. Ám ennek a szeretetnek a melegét a munkából nem érezzük...

Igaz, t. közgyűlés! A történetíró elméje legyen hideg, elfogulatlan, szigorú: ha bírál. — De aki azt kívánja tőle, hogy szívét teljesen eltagadja: az embertelen dolgot kíván.

Felfogásom szerint, mintegy nemzeti vallássá vált történelmi hagyományokat rideg kézzel szétdulni nem szabad; még a tudomány nevében sem, még az ugynevezett igazság címén sem.

II. Rákóczi Ferenc, mint élő valóság helyezkedett a magyar nemzeti köztudatba; benne voltak, a hiveivel, ellenfeleivel, a néppel, az udvarokkal, a világgal érintkező fejedelm élő személye sugározta azokat a lelki tulajdonságokat

és erkölcsi fényességeket, amelyekkel alakja, lénye, nemzete közérzületébe olvadt s amelyekkel az utókor nemzedékeire átszállott. Ez az alak az övé és nem az, melyet a történetíró, kétszáz esztendő kódén át kémelve, kísérel megrajzolni és ezen alak mellett, minden levéltári kutatás párává foszlik.

A könyv sorsát, jövőjét, értékét meg fogja állapítani a megindult szakszerű bírálat vitája. Ami ennek a döntésnek a kimenetele, a Rákóczi-kultuszra való vonatkozásban teljesen közömbös.

A nagy fejedelem alakja marad mindvégiglen a maga fenségében olyan, aminőnek a nemzet imádata megalkotta és kétszáz éve kegyelettel őrizi. Marad nemzeti létünk, szabadságunk eszménye, önzetlen hazafiságunk örök kut-feje... Jaj lenne nekünk, ha nem az maradna!...

*

Áldozunk szomorodott lélekkel elköltözött alapító tag-társunk és éveken át volt alelnökünk Latinovits Géza emlékezetének. Áldozatunk tüzét élessze a szeretetteljes elismerés. Én is illetékesen és készséggel szólhatok az ö önzetlen, lelkes ügyszeretetéről, magával ragadó munkaked-véről, aki éveken át mint elnöktársa voltam örvendező tanuja társulatunk érdekében kifejtett eredményes fárado-zásának, acélos energiájának, mindaddig, míg a boldogult lelki-testi erejére, a valamennyiünkkel szabad romlandóság törvényei reá nem nehezedtek. — Bizony-bizony kevés ilyen hőse akad a mi elszigetelt foglalkozásunknak, aki az ezerfelé foszló közérdeklődésnek bizonyos hányadát mégis a mi küz-désünk felé tudta fordítani és a mi törekvéseink számára tudta lekötöni. — Adjunk maradandó kifejezést mély fájdalomknak az ő elhunytá fölött és emlékét részvevő kegylet-tel igtassuk jegyzőkönyvünkbe.

*

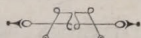
T. közgyűlés! Őrizkedem attól, hogy elkerülhető további előterjesztésekkel esetleg rést üssek a titkári és muzeumőri

jelentések foglalóján. Egy mozzanat felől mégis kötelességem a tájékoztatást az elnöki megnyitó keretébe foglalni, már azért is, mivel társulatunk működését általánosságban érinti és életünk folyamatára egészében kihatással van.

A t. közgyűlésnek e részben hozott mult évi határozatához alkalmazkodva, társulatunk nevében, Bács-Bodrog vármegye törvényhatóságához az állandó évi segély iránt intézett kérvény benyújtott. Ha a t. közgyűlés tagjai kegyesek volnának még emlékezni bizonyos illetékes helyről nyert kedvező biztosításokra, melyeket a mult évi közgyűlésünket megnyitó előterjesztéseim rendjében alkalmam volt fölemlíteni, — akkor utalnóm kell azon változásra, mely a vármegye kormányzatában időközben felmerült s amely ama biztosítások jelentőségét, a dolog természeténél fogva értékükben teljesen alászállította.

Mindazonáltal folyamódásunk, a vármegyei törvényhatósági bizottság utolsó közgyűlésében, oly értelmű elintézésben részesült, hogy a kérvény, mielőtt a bizottság érdemben határozna, kiadatik a vármegye alispánjának azzal, hogy tegyen jelentést arról, vajjon a kérvényben foglaltak teljesíthetők-e és van-e arra megfelelő alap?

Engedjük át magunkat tisztelt Közgyűlés annak a jogosultán ébredő gondolatnak, hogy a mi gazdag és annyi cél érdekében bőkezű vármegyénk vezérlő férfaiban megvan a kipróbált kulturális érzék is, megvan a böles jóindulat is arra, hogy egyik szinte teljesen önzetlenül működő, értékes munkát végző és tekintélyes eredményekre mutató közművelődési egyesületének létkérdését szintén atyai gondozással támogassák. A Bácsbodrog vármegyei történelmi társulat XXXI-dik évi rendes közgyűlését ezennel megnyitom.

A muzeumunkba került robotjegyek.

A társulat 1914. évi rendes közgyűlésén ismertette Kozma László társulati elnök

Tisztelt közgyűlés!

Keresve sem találhatnék reá kedvezőbb időt, helyet és alkalmat ennél, arra nevezetesen, hogy a dolgaink iránt való külső érdeklődésnek egy kedves, megnyugtató bizonyítékát, egy muzeumunknak adott ajándékot itt, a közgyűlés színe előtt mutathatok be; fokozva van így egyfelől az új szerzeményünket illető megbecsülés mértéke, másfelől pedig kifelé tanulságosabbá válhatik az itt találkozók társas figyelem, mely az ajándék környüállásait kíséri.

Ime, ez a hat darab kerek, színekben váltakozó fényesség az, amiket itten felteritek. Érdekes már annál fogva is, hogy egy urinó, özvegy Kárász Istvánné, szül. Wundszam Kornélia Önagyságának ajándéka; mert hiszen alig fog nehezteletést kiváltani bármely oldalon az az észrevételem, hogy az archeologikus vonatkozások iránt való hajlandóság igen ritka jelenség a női psyche kedvtelésesei között.

Első, futó tekintetre drágaköveknek is nézhetné őket az ember, hiszen színben ott van köztük a két lazur, a zöld smaragd, a sárga tapáz stb. Lehetne valami gyermekjáték elszóródott részleteinek is gondolni őket...

De hát nem drágakövek ezek, Tisztelt Közgyűlés, noha értékük, kivált a mi muzealis gyűjteményeink között mindenesetre jelentékeny; nem is gyermekjátékmaradványok. Sőt inkább, egészen komoly dolgok emlékezetét keltik fel elménkben ezek az apróságok. Azokat a jogokat és kötelezettségeket juttatják eszünkbe, melyek hazánkban az egykori

földesuri hatósággal állottak összefüggésben; az urdolgát, azokat a törvénnyel szabályozott köteles szolgálatokat, miket a fennállott urbéri rendszerben az urbéres jobbágy, telkes gazda, házas zsellér, házatlan zsellér tartozott földesura javára teljesíteni. Egy, talán nyomasztó emlékezetű szóval a „robot“-ot juttatják eszünkbe ezek az apróságok, melyet mint tudjuk, az 1848: IX. t. c. immár örökre eltörölt.

Robotjegynek nevezte el a tudomány ezeket a váltakozó külsejű, az itt bemutatotaknál éremalaku jegyeket, melyek annak idején a jobbágy által lerovott robotmunka megtörtént teljesítésének igazolására szolgáltak.

Többféle ilyen robotjegyet ismerünk ma már, melyek hazánkban az egyes főhercegi-, grófi-, püspöki és káptalani birtokokon, nemesi családok stb. uradalmaiban használatban voltak, egyenesen azzal a rendeltetéssel, hogy az urbéri szolgálatok nyilvántartását s a munkateljesítés ellenőrzését megkönnyítsék.

Ezek a robotjegyek többféle anyagból készültek; gyártották őket eleinte kéregpapírból, majd hogy a használat viszontagságainak inkább ellenálhassanak, készítették vasból, sárgaréz-lemezből, voltak pakfonyból valók, de találkozott köztük ón, sőt ezüstözött bronz is. Külső alakjuk szintén váltakozó. Van köztük kerek, négyszögletes, ovális, nyolcoldalos meg háromszögletű is.

Egyik másik aztán diszitményeivel, külsőségeivel is kiválik társai közül. Van, melyen ott ékeskedik a főhercegi korona vagy a kilencágu diadémmal tetézt grófi cimer; van, amelyiken horgonyra támaszkodik a sisakos, páncélos vitéz; másokba jelkép gyanánt kalászos buza-fők, gabonakévék, méhkas körül szállongó méhek vannak belenyomva, vagy hogy műszóval éljek, a fémlemezbe beleponcolva, azaz hegyes pálcikák segítségével pontozottan beleütögetve. Egyiken, másikon megnevezi magát az uradalom is, mely kiadta illetve használta; p. o. „Oroszlánkő uradalomnak bélyege“, vagy:

„Sigillum Domini Illava.“ Van olyan is, amelyik szavakban kifejezetten magán viseli jelentőségének mivoltát: „Sigillum jugale“, „Sigillum manuale.“ Ismét akadnak olyanok is, ahol a bárca lemezébe annak szolgálati értéke is bele van poncolva: 1, $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{4}$, tudniillik egész, fél, negyed napszám.

Ezen mogyoróhéjba szorított általánosságok után forduljunk most már ami tarkálló ajándékérmeink felé. Ami ezeket minden eddig ismert hazai robotbárcától megkülönbözteti: az e robotjegyek anyaga, mely se nem papír, se nem fém, hanem üveg. Elmondható tehát róluk, hogy az elismervények egyik ősfajának csakugyan hamisíthatatlan documentum típusai.

Azon szakszerű ismertetések nyomán haladva, melyek társulatunknak is működő tagja, tudós Gohl Ödön avatott tollából a „Numizmatikai Közlöny“ ötödik, majd tizenkettedik kötetében, a hazai robotbárcák felől világot láttak — semmi okunk sincs kételkedni abban, hogy ezeket az üveg robotjegyeket a zborói, sárosmegyei — Aspremont grófi uradalom használta és hogy azokat ugyanazon üveghutáival házilag készíttette.

Ez az uradalom a tizenhetedik század elején a Rákócziak tulajdonába került; azután pedig, hogy Aspremont Ferdinánd Gobert gróf, a híres altábornagy, a fejedelmi család nagy történelmi alakjának II. Rákóczi Ferencnek a testvérénjét Rákóczi Juliát feleségül vette, ugyanez az uradalom idők és események multával az Aspremont grófok egyik honfúsitott magyar ágára szállt. Gohl Ödön azt hiszi, hogy ezeknek a néhány példányban itt is látható üveg robotjegyeknek a használata: a hazafias szellemű és kulturális célu adományokban bőkezű magyar főúr Aspremont Gobert János gróf életidejére (1759—1819.) esik és ennek a felfogásnak semmi jelenség sem szól ellene.

Ezekkel az előrebocsátott és közbeszurt gondolatokkal tekintsük meg most már közelebbről ezeket a robotjegyeket.

A zborói (vagy ami hozzátartozott a makovici) uradalom üvegérmeinek eddig két fajtája ismeretes. Egyik a *kézi robotbárca*, melynek hátlapján egy sarló látható domboru kivitelben. Arra a gyalognapszámra vagy kézi munkára vonatkozott, melyet a jobbágnak gyalogszerrel, kézi eszközzel, (kapa, kasza, sarló stb.) napkeltétől napnyugtáig kellett végeznie. A most bemutatott példányok közül ilyen a sötétkék és a barnászöld színű. Másik fajta az *ígás robotjegy*, amelynek hátulso oldalán egy tiz küllös kerék domboru nyomása szemlélhető. Azt a jobbágyi munkát jelezte, mely két vonó marha vagy ló igénybevételevel volt teljesítendő. Ilyen ajándékaink közül a borsárga, a barnasárga és a tengervízszinű példány. Mind a két robotjegy fajtának az előlapján a C. és A. betűkből összefont monogramm látható, szintén domboru kivitelben, melynek okszerűen csak a Comes Aspremont jelentés tulajdonítható.

Érdekesebb példány az ajándékba kapott bárcáknak a hatodik, vizsinű, fél darabja. Ne méltóztassék valahogy azt gondolni, hogy ez valamelyik eltört övegéremnek a megmaradt darabja. Közelebbi megtekintésre határozottan megállapítható, hogy ez nem egy eltörött, hanem az üveghutában eredetileg, célzatosan ilyenre sajtolt, vagy meleg állapotban kettévágott féljegy; vagyis, míg az egészben kerek példányok egy egész napi munkateljesítés értékjelzői, addig a félnek sajtolt jegy félnapi robotteljesítést igazol. Vagyis, ami a többi hazai robotbárcáknál poncolt számokban jelentkezik: itt a robotjegy testének megfelelő fogyatkozásában van kifejezve.

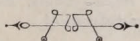
A zborói robotjegyeknek eddig négyféle változata ismeretes, a különbözőségek a monogram betűinek kevésbé szabályos vagy szabályosabb kivitelében nyilvánulnak. A változatok sokfélesége arra mutat, hogy az időnként előkerülő robotjegyek nem egyszerre, talán nem is egy hutában, hanem különböző időben, és feltehetőleg más más hutában is készültek.

Egy változat felülőbb annyiban, amennyiben a monogramm A. betűjének szárai közt, a keresztbefekvő szálkavonal alatt egy pont látható. A bemutatott hat darab között a borsárga színű példányban ez a változat is megtalálható. Az üvegérmek átmérője 25—27 mm., vastagságuk 5—7 mm. közt váltakozik.

Hátra volna még afölött a felmerült gondolat fölött tünődni: vajjon a bemutatott robotjegyeknél, annak a körülménynek, hogy a jegyek és pedig a kézi és az igás robotjegyek egyaránt, különböző színekben állítottak elő: volt-e, lehetett-e valamely célzata, talán az ellenőrzés szempontjából? Ha a jobbágyra nehezedett földesuri igények sokféleségére, az igás napszámokon és a gyalogszolgálatokon kívül, a füstpénzre, a hosszú fuvarra, vagy a kisebb kilencedre gondolunk, mely még a méhrajtól is, a báránytól is, sőt még a tojásból meg a vajból is kijárt: ez a tünődés némiképp menthető is volna; ámde a színek tarkasága, sőt ugyanazon egy színnek számos, könnyen össze is téveszthető árnyalata ezt a töprenkedést mégis csak meddőnek mutatja és inkább azt a feltevést hozza előtérbe, hogy a színek szapora árnyalata, az előállítás fogyatékosága, esetleg a pusztá kedvtelés címén csupán az üveghuták számlájára írható.

Ezzel el is mondtunk mindent, ami tárgyunkra tartozik. Ha csak azt hozzá nem tesszük, hogy az eddig ismert hazai robotbárcák között, eddig Bácsbodrog vármegyebeli jegyzékkelve nincsen. Legközelebb esők hozzánk a Verőcemegyebeli Jankovich-féle uradalom vaspléhlemezei, azután a szerémmegyei Eltz-grófi uradalom rézlemez robotbárcái.

Az 1848: IX. t. c. rendelkezéseit illeti a maradandó dicsőség azért, hogy a robotról és annak értékjegyeiről, mint elmúlt dolgokról beszélhetünk. Miénk pedig legyen az öröm és a köszönet meleg érzése az ajándékozó urnő irányában afölött, hogy a most már régészeti értékű érmekegy gyűjteményeink sorába illeszthetjük.

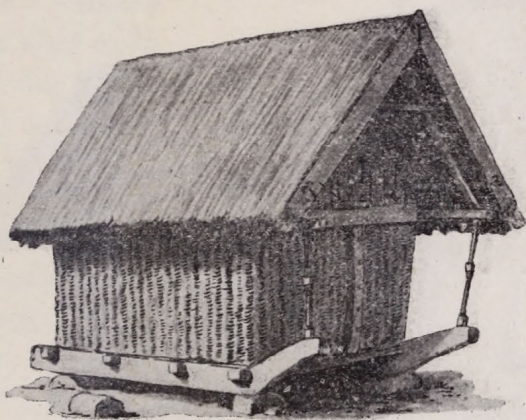
Adatok a bácsbodrogi megyei sokácok tárgyi néprajzához.¹⁾

Bács-Bodrog vármegye tarka népessége körében a néprajzi gyűjtögetés a sokác vidéken a legjutalmazóbb. E nép baromtenyésztő, halászó és vadászó életmódja, primitivebb kulturája, a legujabb időkig nehezen megközelíthető lakóhelye, törzsi zárkózottsága okozták, hogy a modern élet kisebbségű pusztítást vezetett tárgyi vagyonaiban, mint a megye vasuti vonalakkal immár nagyon erősen behálózott többi részén. Ujabban a sokác nép is teljesen áttért a földmivelő életmódra, annak is helyenként a jó gazda-szomszédok példája nyomán, az intenzívebb formájára; a házközösségek teljesen szünőfélben vannak, s vasutat is kapott. Az új baja—zombor—szondi vasutvonal az északi sokácság minden községét érinti, a déli sokácság főfészke, Bács is vasuti állomás. A nép nagy gyorsasággal illeszkedik bele új helyzetébe s ezzel együtt rohamosan eliminálódik néprajzából mindaz, ami jellemezte. A nagy dunai halászbérletek megváltozásával a nagyhalászoknak fogdosó kis esiklis sokác halászok száma is folyton fogy, szerszámaival együtt. E veszendő tárgyi alkotások felgyűjtése, irodalmi ismertetése ma már a sokác tájékon is sürgős feladattá vált. Egy-két ilyen pusztulóban levő, nagyobbára észak-sokác emlék bemutatása az alábbi sorok célja.

1. *Hamlárok.* (1—3. á.) Sajátságos jelenségei a sokác udvaroknak (dvor, ovlija) a *szántalpakra épített hamlárok* (sokác: 'ámbár). Az utcai kerítés közelében, a házzal szem-

¹⁾ A M. N. Múzeum néprajzi osztályának Értesítőjéből (1913. XIV. évf. 3—4. füzet) a szerkesztő és a szerző szives engedelmével.

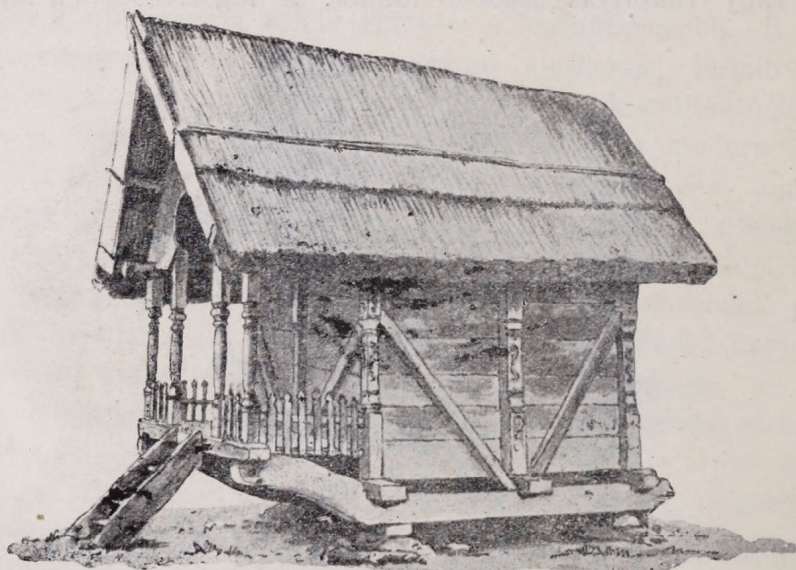
ben, homlokzatukkal a főépület felé fordulva állnak, vagy egymagukban, vagy kettesével. A kis bódészerű épületek erős, többnyire tölgyfából faragott szántalpakon (sokác: balvan, többes: balvani; vagy: szaon) állnak. A talpakat három-négy keresztgerenda köti össze s beléjük erősítve emelkednek fel az épület falainak függőleges oszlopai, az első és utolsó keresztgerendának a közepén is egy-egy. A hambár oldalfalai a legkezdetlegesebb, legrégebb fajtájuaknál guzsvesszőből fonottak. A cserényfonás sokác neve *pleter* (fonás). Fűz, vagy rakottjavesszőből fonják, de legszívesebben *szí-*

1. á. Sokác szántalpas sövényhambár.

bovi prut-ból, a szibovina-fa (papsapka-fa) vesszejéből. A cserényfalat kívül is, de különösen belül vastagon besározzák. A tetőszerkezet a házakéhoz hasonló. A körülfutó sárgerendákon három pár ollófa áll, szélkötőkkel a sárgerendához erősítve. Az ollófák villái közt, a tetőgerincen fekszik a szelemen. Ennek a cserényfalu, primitívebb hambárnak, valamint a hambároknak általában náddal fedett nyerges tetejük (*krov*) van. A gerincen a bugás végével a nád levon fonva s a leborzolódás ellen lécekkal, dróttal kötik le a tető hosszában a nádatot. A hambárnak ehhez a fajtájához a sokác vidék mindent megadott: erdeje a hatalmas

tölgytalpat, füzei, rekettyései a vesszöt, nádasai a nádat. Régi időben a legtöbb lakóház is paticsfallal épült a sokác vidéken. Ma a vertfal (na bijani zid) a divatos. Az ilyen cserényfalu hambár még többségben van. A nádolást a homlokzat felől a sörte-(veréb-)deszka fedi sokácul *vinác*, melyet a tetőgerendázathoz cifrán kovácsolt vaspántok erősítenek. A hambárnak elöl kis eresze van, mely igen csinosan és változatosan faragott oszlopokon (sztupcsác, nozsica vagy ruka) nyugszik. Ezek a rudak a szántalpak mellső felhajló

2. á. Sokác szántalpas fahambár.

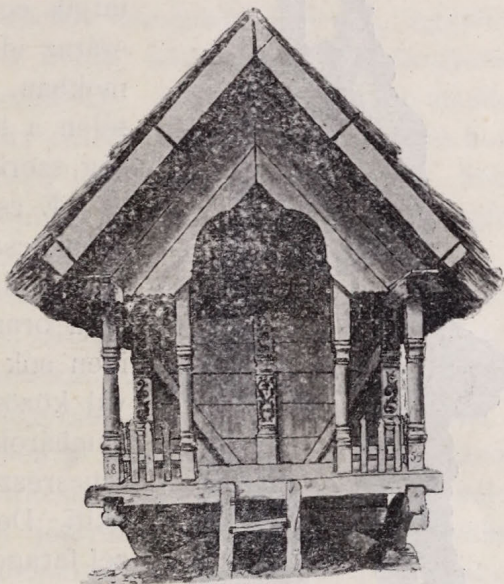
fejébe vannak belesapolva. A mellső szántalpvéget e kezdetleges alaku hambáron egy erősebb deszkapadló köti össze. Az eresz alá eső homlokfal alsó négyszögű része is fonott, a felső háromszögű deszkázott s rajta egy akkorka ajtó, a mekkorán egy kifejlett férfi átférhet. Az ilyen hambár leggyakrabban a következő méretekhez közel járó nagyságban épül: hosszúsága 3 m, szélessége 1·8 m, magassága a földtől a tetőgerincig 3·5 m. Az egész építményben, a

legkezdetlegesebben, egy porcikányi vas sincsen, hanem fászegekkel készül.

A nép ezekben a hambárokban gabonaneműit (buza, rozs, kukorica, bab) tartja s emiatt rekesztékekre van felosztva. Lisztet is tartanak benne. Cséplés után megőröl a sokác s egész lisztkészletét is a hambárban őrzi. Egy közepes napyságu épületben 50—60 métermázsányi elfér s a sározottfalu hambárban pompásan eláll. A háromszögü homlokzat jobb szögletében egy kis kerek nyílás van, a macska számára, bár az egér ritka bennük. Cséplés után az eresz alatt nyíló kis ajtón (vrata) bemá-

szik valamelyik családbeli. E célra létrát használnak, melyet a cserényfalu hambárokon a közepén álló szöges hágcsó helyettesít. Ez az ember veszi be s önti a megfelelő rekesztékbe a gabonát. Aki a gabonát beadja, a szántalpak végeit összekötő padlón áll. Ide veti a sokác szunyoghálós ágycsóját,

3. á. Sokác szántalpas fahambár.

hogy őrizzze téli készletét. Ebben segítségére van ebe is, melyet a szánoszlop vaskarikájához köt. Erre az őrizetre különösen régen, az ugynevezett seredsánok (felelős-örök) idejében szükség volt. Nagyon gyakran megesett bizony, hogy meglékelték a hambárokat.

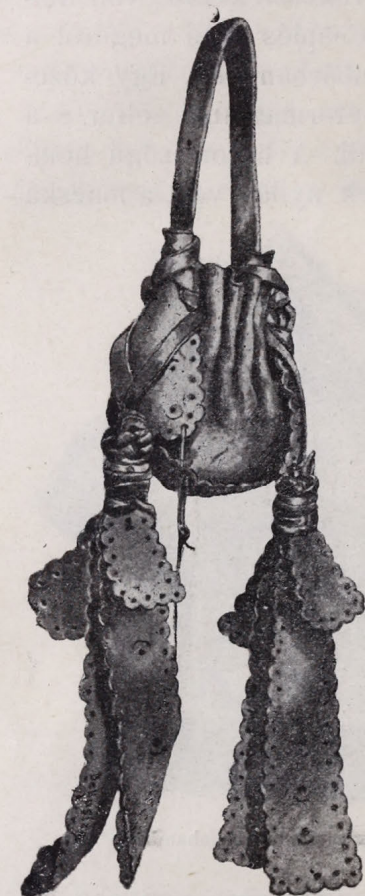
Ujabb időkben (20—30 éve) a hambárok átalakultak. Oldalfalaik nem cserényből készülnek, hanem erős deszkából, itt-ott cseréptetővel. Helyenkint már téglaszlopon állanak,

de alapgerendáik mégis szántalpak. (2—3. á.) Ezek a deszkafalu hambárok is azonban belülről erősen ki vannak verve sárral. Sokszor már két ajtajuk van: egy rendes nagyságu

a négyszögű homlokkal jobb oldalán s ez félmagasságnyi, a másik a rendes kis felső ajtó.

A szántalpu hambárokat a zadruha osztozkodása alkalmával, költözködéskor talpaikon csusztatják egyik udvarból a másikba; száraz időben hengereken, a homokban, esős időben a sárban, télen a havon. Befognak a szűkség szerint 4—8 lovat is.

E csinos kis épületecskéket a sokátság ugyanugy diszítette, mint a házat s ezekben a nagyobbára ornamentális ékességekben igen sok a régi, a balkáni világgal közös vonás. A cserényfalu hambárok felső háromszögletes csucsrészét napsugaras festett dísz ékíti. Deszkája nagyobbára kézzel faragott, az ajtaja vörös, zöld, kék tulipánokkal, madáralakokkal telefestett. A deszkafalu hambárok közt ritkán akad olyan is, a melynek homlokzati falát az alsó négy-

4. á. Sokác pásztor- és haláskésztség.

szögű részben a sokác férfi és nő festett alakja díszíti. Ez igen tipos ornamentális elem, amely a sokác házak kapuszárnyain is gyakran előjő. Az eresz alá eső színes dísz maradt meg legépebben, mert védett helyen rejtőzik. A tarka, színes virágokkal, indákkal telefestett verébdeszkák felső, elálló vége emberfej, lófej, madáralak formájára van kifaragva, akárcsak

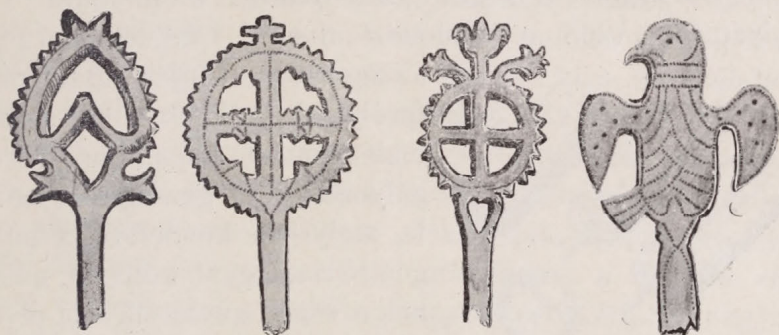
az épületeké. Igen csinosak és változatosak a faragásban, igen ügyes sokác-kéztől származó hambároszlopok. Fejük, talpuk, az oszlopot közepén kettétagoló részek azok, amelyekken faragó- és vésőművészetüket ragyogtatják. E faragásokban is erősen uralkodó a tulipán-motivum, főként északon; a déliek inkább az oszloplapokat diszítik tarkán (kék, piros, zöld), cikkekre osztott körökkel, félkörökkel s a belőlük kihajtó indákkal, virágokkal. De faragják a hambártalpak előrenyuló fejét is. Szóval felékesítenek mindent, ami a szem előtt áll. A hambárok diszitő elemeiről szólván, egyelőre beérem ennyivel, mert a külön, bőven illusztrált tárgyalást is megérdemlik. A deszkásfalú hambárok egyike-másika, mint a képben bemutatott szondi, keleti szabású diszes homlokfalával, négyes, kettősen tagolt oszlopával, vésett belső oszlopaival, léces folyósójával, lépesős feljárójával a legfejlettebb alakok közé tartozik.

A szántalpu hambárok nem a bácsmegyei sokác vidékek kizárólagos jelenségei. A szomszéd baranyai sokácság körében is nagy mennyiségben van szánhambár s Horvát-Szlavonország keleti, szlapon megyéiben is előjő. Dél-Bácskában a szerbek lakta községekben is közönségesek, a bunyevácok, magyarok falvaiban is (Baracska, Bajmok) divatosak, bár náluk ritkébbak. Szórványosan jóformán az egész vármegyében előjönnek s nemesak gabonatarásra használják őket; itt-ott ólakul szolgálnak, sőt Bogyánban állítólag nemrég pusztult el egy nagyobb szántalpon épített lakóház. Ez az adat Bács-Bodrog vármegyéből egyelőre egymagában bizonyítja, hogy a nomadizáló pásztorkodó, méhészkedő sokácság ezeket a kis, szántalpakra épített alkotmányokat lakásul is használhatta valamikor. Ezt a baranyai sokácság köréből több adat megerősíti. A darázi cigánysoron ma is áll még egy, a gabonataróknál nagyobb szántalpu épület, amelyet laknak. Oldalfalán ajtaja, homlok részén ablaka nyílik. Vesszőfonása kívülről be van sározva, míg a hambárok eserényfalát csak

belső felületén kenik ki. Ugyancsak a baranyai sokác pásztorok ezelőtt 50—60 évvel az izségi, dályoki és darázi rétségeken ilyen szántalpu épületecskében laktak. A szántalpakat keresztben nagy fatörzsekre fektették és erősítették. Ha az árviz elöntötte a rétséget, az állatokkal menekültek a partosabb helyekre, a pásztorgunyhók a fatörzseken uszva s kikötve helyükön maradtak. Az usztató fatörzsek neve Baranyában *balvan*. Mivel Bács-Bodrogon a talpakat is *balvan* névvel nevezi az északi sokácság (más nevük *szakon*), bizonyos, hogy a talpakra a *balvan* név itt is az usztató fatörzsekről ragadt, hogy tehát vármegyénkben is divatos volt hajdan a pásztorkunyhók tutajra erősítése. Ennek csak a legelőül szolgáló, árvizzel járta rétségeken volt értelme. Egy balkáni adatom is bizonyítja, hogy a szántalpu épületek lakásul is szolgáltak. Az Osztr. Magyar Monarch. írásban és képbén bosznia-hercegovinai kötete (XIX. k., 338. o.) e területeknek, sokácaink balkáni hazájának, pásztoréletéről szólván, így ír többek között: „Miután az állatokat megfejték, a karámokba hajtják, ahol a felnőtt pásztor őrizete alatt töltik az éjszakát. *Ez a pásztor szántalpakon nyugvó, deszkákból alkotott, szállítható, szűk, sátoralaku kunyhóban hál*, ahonnan minden gyanus hangot könnyen meghallhat s ragadozó állat közeledtére lármát üt... A pásztor dolga minden héten a karámokat lebontani és egy-egy kevéssel odébb újra felállítani, hogy lehetőleg nagy darab földet trágyázzon meg a marha.“ Ha a pásztor a karámok közelében a szántalpu kunyhóban hál, a karámok helyváltoztatásával e kunyhót is odébb kell szállítani.

2. *Pásztor- és halászkészség.* Az elhanyagolt sokác pásztor- és halászélet egy érdekes és ritka hagyatéka a pásztor- és halászkészség, egy tűzszerszámok őrzésére használt bőrzacszó, sokácul: *hálát* (4. á.) Nem érdemlik meg ugyan a készség nevet olyan értelemben, mint az alföldi magyar pásztor-készségek, de e nemi fogalom alatt meghuzódhatnak. Eleddig

szorgos kutatás után is csak két darab ismeretes előttem, egy-kettőről hallottam, de a nép öregje beszéli, hogy hajdan bőven volt belőle. Az egyik, amelyet képen bemutatok $\frac{1}{3}$ nagyságban, Hercegszántóról (Szántova), az északi sokácság köréből való s utolsó tulajdonosa még csatangoló pásztor-korában használta. A másik a Bács-Bodrog vm. Tört. Társulat Muzeumának zombori néprajzi gyűjteményében van; monostorszegi kishalász kezéből való és lényegében meg-egyezik az itt bemutatottal. Gyökeres pusztulásuk szoros összefüggésben van a régi tűzgyújtó technika elhanyagolásával. E bőrzacskóban őrizte a sokác tűzkövét (krémen),

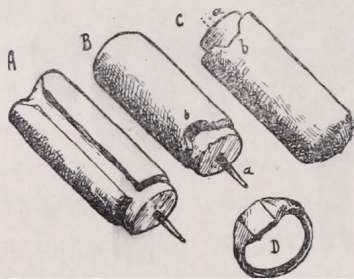

5. á. Sokác guzsalytűk.

acélát (kresiló), taplóját (mászát). A zacskó nagyságra és zárószijyszerkezetére, valamint pillangós bőrdiszére nézve, a lényegét tekintve, hasonlít a magyar, alföldi pásztor-kész-ségek taplószacskójához. Az egyszínűen fekete, lapos bőr-zacskó redőin egymást keresztezve két pár szijgyeplű furó-dik át, melyek ellentétes irányban meghuzatván, a zacskó szája összecukódik. A zárógyeplük alatt egy-egy rövidebb pillangó lapul a zacskóra s ugyancsak két-két rövidebb s két-két hosszabb pillangót foglalnak össze a zárógyeplük végén levő szijkötések. A zacskónak szijtartója van, amelynél fogva a nagy, lapos pásztor- vagy halásztarisznya szijára akasztották. A sokác e zacskót nem a gatyakötésre erősi-

tette, mint magyar pásztortársa. Egyéb utenziliumát, élelmét ebben a tarisznyában hordta. A hát felé eső részére függesztette fából faragott vagy préselt, áttetszőre kikészített bőrből készült tokjában a kését. Csak megemlítem, anélkül, hogy bármely irányban következtetni akarnék, hogy a bácsmegyei pásztornépség, főként a juhászság, még a másajkuaktól lakott vidékeken is gyakran magyar s a bajavidékiektől tudom, hogy ilyen zacskót az öregek ismertek. Másrészt régi határperek jegyzőkönyvei szerint a XVIII. században a megye szláv pásztorai állataikkal a Kis-Kunságig elkódrogtak, sokác halászaik pedig halaikat Debrecenig elhordták.

3. *Guzsalytűk.* A sokác guzsalyokról e folyóirat VIII. évfolyamában (268. o.) emlékeztem meg. Cikkem java része

6. á. Sokác gyűrűöntő készség.

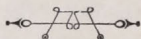
az ugynevezett fejes guzsalyokról (prelyica) szól, de röviden megemlékezem a kupalakura esztergályozott fejű guzsalyról (prelya) is, melyre a kenderszöszöt pillangós bőrszalaggal kötik rá, amelynek a végén guzsalytű van olycélból, hogy a szij mögé, a szöszbe tűzék s így megakadályozzák, hogy

a bőrszalag lehulljon. A megerősítésnek ezt a módját felesleges képbemutatnom, mert már megtette Kóris Kálmán a matyó kendermegmunkáló szerszámokról szóló cikkéhez mellékelt szép rajzzal (Értesítő, VIII. évf. 23. old.) Ilyen ólomból készült sokác guzsalytűnek a rajzát közöltem fentemlített cikkemben. Később (Értesítő, X. évf. 89. old.) Timkó György emlékezik meg ezekről a szép apróságokról. Mezőkövesdi, cserépfalvai (Borsod vm.), okányi (Bihar vm.) guzsalytűket és bogyiszlói (Pest vm.) rokkaszegeket ismertet. Adatait s az én régibb sokác adatomat számbavéve kitűnik, hogy ezek a tűk és rokkaszegek a Duna mentén, a Sárközhöz számító Bogyiszlótól délre mindenfelé előfordulnak

ugy magyar (Sárköz, Szeremle,) mint sokác kézben. Az északi sokácságnál a guzsalytűk még elég gyakoriak, bár a szövés fonás elhanyagolásával lassankint elpusztulnak. A rokkaszeg kevesebb, sokszor alakra alig különbözik a guzsalytűtől, de a tűző végére száradt olaj elárulja rendeltetését. Ami még megvan, attól nehezen válik meg az asszony nép, mert kedves emléke. A legény készítette a leánynak, akit a fonóba kísért. Öreg anyókák egy-egy szép példányt semmi áron ki nem adnának a kezükből, mert elhalt öregjük legénykori ajándéka. A sokác guzsalytű, *klipák* fából, szaruból, esontból és ólomból készül. A esontból valók nagyon ritkák. A vékonyra csiszolt esontlaphból vágják ki s belémélyített egyenesekkel s pontozással diszítették. A szaruból készülőkhöz a szarut forróvizben puhítva teregették laposra s késsel faragták ki. A számuk kicsi. A fából valók közül olyan, amelyen a művészi célu alakításnak valamelyes nyomát fel lehetne fedezni, eleddig nem került a szemem elé, de meg vagyok róla győződve, hogy a faricskáláshoz nagyon értő sokácok közt ilyenek is keletkeztek. Annál gyakoriabbak az ólomból, cinből öntött (5. á. *a—c.*) valamennyi teljes nagyságu. Ezek a legváltozatosabbak is és feltűnő a meg egyezésük itt-ott a bogyoszlói és sárközi guzsalytűk és rokkaszegek fajával. Az öntésük nagyjában ugy történik, mint ahogy azt Timkó említett cikkében közli, azért bővebb ismertetéséről lemondok. Az öntőminta szakasztottan olyan, aminőt ő képen bemutat. A feltűnőbb különbség csak az, hogy nem deszkával fedik le, hanem jó vastag papírral csavarják körül feszesen, spárgával átkötik s aztán öntik bele a minta kis tölcésrszerű nyílásán a megolvasztott ólmot. A megöntött s kihült tűt aztán reszelővel kisimitják, késsel gondosan kiformalják, a simára gyalult ólomfelületet pontokkal, recés vonalakkal cifrázzák. Egyéb diszítési elemeik közt mindazt megtaláljuk (kereszt, tulipán, lófej, madár stb.), amelylyel a sokác egyéb tárgyait szokta ornamentálni.

4. *Gyűrű.* Igen elterjedt — ezt egyelőre csak az északi sokácokról mondhatom — az ólomgyűrűk öntésének szokása. Miután öntésük módjáról eddig nem volt szó, képen és írásban bemutatom. Az öntőminta egy körülbelül 12 cm. hosszú, $2\frac{1}{2}$ cm. átmérőjű, két félre fűrészelt keményfahenger. A két fél (*B*, *C*) összeerősíthető akként, hogy d szög (*B* rajz) a *C* rajzon szintén a -val jelölt nyílásba jár. A két fél összekerülő széle ekként csatornát alkot, a gyűrűkarika öntőmintáját; bb -nél ez a kis árok a gyűrű köves részének megfelelően négyszögűvé oblösödik ki. *B*) rajz ellenkező oldalán (l. *A* rajzot) fut az öntőárokhoz az olvasztott ólmot, vagy cinket vezető csatorna egy kis öntőtölcsérből. Az öntés azután ugyanugy történik, mint a klipákoké. A hengert jó szorosán s többrétűen körülkötik keményebb fajtájú papírral s a tölcseren át beléöntik a megolvasztott ércet. A durva öntvényt (*D*) is reszelővel, késsel idomítják, recés vonalkázással diszítik. E gyűrűkkel szintén a legény kedveskedik szeretőjének, de egy-egy öreg öntő pénzért bárkinek készít.

Bellosics Bálint.

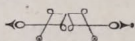
Vegyések.

A bácskai műemlékek védelme.

Evetovics János, bácsi plebános, országgyűlési képviselő, társulatunk működő tagja, a törvényhozás 1914. május 5-iki gyűlésén, a közoktatásügyi tárca ügyeihez szóló beszédében, figyelmébe ajánlotta a miniszternek a bácskai műemlékek gondozását is. Az általános helyesléssel fogadott beszédnek erre vonatkozó részét, mint bennünket különösen érdeklő dolgot, itt közöljük:

A műemlékekről tudtommal még eddig nem szolt képviselőtársaim közül senki, s a midőn itt felszólalok, akkor zavarban vagyok, mert rögtön konstatálni fogják, hogy haza beszélek. Igenis haza beszélek, mert a Bácskában olyan hatalmas műemlék van, aminő a nagy magyar Alföldön egyéb helyen nincs. Így pl. közvetlenül a tatárjárás utáni időkből a gótikus templom, illetőleg szentélye a bácsi franciskánusoknak. továbbá a Nagy Lajos utáni korból egy hatalmas torony; ott van azután Mátyás király utáni időből, legkésőbb Ulászló idejéből a hatalmas várrom, amelyről egy szakférfiu ugy nyilatkozott, hogy annak gótikus kápolnája olyan, amelyhez hasonló értékű rom az egész országban csak egy van. Én azt mondom, hogy amely nép a maga multját tiszteli és becsüli, az a multon építi fel a szebb jövőt, amely nép a romokat őrzi, az nem romokon, hanem hatalmas fundamentumokon épít. És ezen műemlékek elhanyagolása annál inkább fáj, mert egynéhány kilométernyire lejjebb ott van a szintén gyönyörű multtal dicsekvő magyar műemlék, az iloki hatalmas gótikus templom, teljesen elhanyagolva a legujabb időkig, amelyet

gyönyörűen restaurált a horvát országos kormány, dicsőségére a franciskánus rendnek, dicsőségére azoknak a férfiaknak, akik azon fáradoztak, s mondhatom, valahányszor látom azt, felsóhajtok magamban, hogy mikor fog így ékeskedni a mi gyönyörű multu műemlékünk, ugy a gótikus kápolna, mint a Nagy Lajos korabeli torony, valamint Béla királynak szentélye. És becses figyelmébe ajánlom ezt a kultuszminiszter ur ö excellenciájának, hiszen látom, hogy a műemlékek megőrzésére százer koronával nagyobb összeget vett fel, de tudom, erről is lehet mondani: Quid hoc ad tantam Sitim, de nagy dolgokban akarni is szép, s ha ez nem is elég, de mindenesetre dicséretre méltó. Azért, amikor ezt szives figyelmébe ajánlom, arra kérem a kultuszminiszter urat, hogy amikor ezt a munkát foganatba veszi, legyen meggyőződve, nem fog egyedül maradni, hanem azt hiszem, lelkesedni fog ezért Bácsmegye törvényhatóságának közönsége és lelkesedni fog a kalocsai érseki uradalom, amelynek dicsősége ahhoz a várhoz, ahhoz a toronyhoz van kötve.

Mátételkei lelet.

Mátételke határában a kubikosok sok csontvázsirra akadtak. Ezen leletről mit sem tudtunk volna, mert a munkások nem nagy ügyet vetettek a csontokra és a zöld patinált bronztárgyakra, ha Knézy Brunó, a község lelkes jegyzője, ki már több ízben volt szives Bene József tanítóval egyetemben a régészetnek hathatós és sikeres szolgálatot teljesíteni, ezen leletet meg nem szerezték volna.

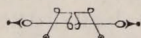
A leletben volt egy tű, egy gyűrű és 8 drb. csüngő.

A tű $18\frac{1}{2}$ cm. hosszú, hullámos, gombja felé vastagodó huzalból készült, mely a gombtól számítva 4 cmnyire át van furva. A lyuk mellett alul és felül pont és ezektől jobbra és balra párhuzamos vonaldiszítés van. A tű lyukától a félgömb alakú gombig karcusodik. Hasonlít az Arch. Értesítő 1892. évfolyama 163. oldalán és a Hampel József: Bronzkor emlékei Magyarhonban III. rész CLXXXV. táblán lévő 17. számú, s a szeged—röszkei sirleletben előfordult tűhöz.

A gyűrű sodrony tekerceses korong idomu, 22 mm. átmérőjű, az ujjat kétszer körülvevő karika.

A 8 darab övdisz csüngő közül az egyik lapos, két nyilást tartalmazó, szivalaku. Igen durva, ki nem dolgozott példány. Ettől egészen elütő a másik 7 darab csüngő, melyek igen izlésesen és gondosan vannak kidolgozva. Alakjuk teljesen megegyezik a szeged—röszkei leletben előforduló és a fentebb hivatkozott közleménynek illetve műnek 23. és 24. számú rajzán feltüntetett csüngők alakjával. Bizton állíthatjuk, hogy a mátételkei és a szeged—röszkei leletben lévő tárgyak, ha esetleg nem is egy műhelyben, de feltétlenül egy minta szerint készültek és egy korból származnak. Ezen leletet, meghajolva Hampel József tekintélye előtt, a bronzkorból valónak kell állítanunk.

Ifj. Frey Imre.

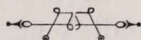
A böszörmények vagy izmaeliták Bodrog megyében.

— Kivonat Karácsonyi János: Kik voltak s mikor jöttek hazánkba a böszörmények vagy izmaeliták? című tanulmányából. (Értekezések a tört. tud. köréből. XXIII. k. 7. sz.) --

A XIII. században hazánkban annyira emlegetett izmaelitákra vonatkozó adatokkal először Réthy László foglalkozott behatóan, s megállapította, hogy az izmaeliták mohamedán vallásuak voltak, s magukat a muzulman szóból alkotott büszürman névvel különböztették meg másoktól, s ebből lett a magyar *böszörmény*. . . Ezek az izmaeliták vagy böszörmények voltak a királyi vámszedők, a pénzváltók, a sókamara tisztviselői, szóval az ország pénzügye kezükben volt. De egykoru följegyzésekből az is kétségtelen, hogy legalább jórészben fegyverviselő nép is volt a hazánkban élő böszörmény lakosság. . . Nevezték őket szaracénoknak is, kálizoknak is. . . Eredeti hazájukat Karácsonyi a törökök őshazájában, Turkesztánban, az Araltótól délre eső országban leli föl, melyet századokon át Kárizem-nek neveztek, s az Araltó is a görög forrásokból merítő orosz krónikás szerint Kálizi tenger. . . Innen kerültek a görög császárságba. 1042-ben a görögök a lázadásra hajlandó bolgárok fékentartására egy csomó káriz-káliz törököt áthoztak Európába s egy részüket Nándorfejérvár környékén telepítették le. 1071-ben, Nándorfejérvár ostrománál a magyarok már harcoltak e szaracénokkal. A Nándorfejérvárnál görög szolgálatban harcoló szaracénok ugyanazok, kiket a magyar törvények és írók izmaelitáknak neveznek. Mivel akkor a Szerémség is a görög császársághoz tartozott, telepítettek belőlük egy csomót a mai Szerém megye keleti felébe is. . . 1083--91 közt Szent László elfoglalta a Szerémséget és a Száván tuleső, később mácsyai (mácsai, macsovi) bánágnak hívott területet s föl-

vette a „Moesia királya“ nevét is. Ez új hódítással természetesen a magyar király alattvalói lettek a Száva két partján lakó böszörmény-kálizok is. A kegyes szívű király rábirta őket a megkeresztelkedésre és azután életükben, vagyonukban megtartotta őket, sőt a királyi udvar katonáivá s pénzügyi szolgálóivá tette őket. . . Az izmaelita-böszörmények kénytelenségből megkeresztelkedtek ugyan, de titokban folytatták pogány szokásaikat. Ezért Szent László és Kálmán király szigorú törvényeket alkot ellenük, s az ország különböző vidékeire, a magyarok közé, széttelepíti őket. Elterjedésüket a Böszörmény, Böszörménytelek, Böszörményfalu helynevek mutatják. . . Oklevelek bizonyítják, hogy Bodrog megyében is laktak izmaelita-böszörmények. A régi Bodrog megye déli részén, a mai Apatin környékén Apos, később Apos-Aranyán nevű, eredetileg böszörményektől lakott falu állott. Apos-Aranyán falut 1190-ben villa Hyzmaelitarum-nak 1207-ben pedig villa Saracenorum-nak írják (Wenzel: Árpádkori okmánytár. XI. 61., 222. Hazai Okm. VII. 3.). Hazánk délvidékén a szaracén és izmaelita ugyanegyet jelentett; a bécsi krónika is világosan mondja, hogy az izmaelitákat másként szaracénoknak hívják. . . Az összes történeti, helyrajzi és okleveles adatokat egybevetve az tűnik ki, hogy a böszörmény-kálizok legtöbben a Szerémségben, Keve, Temes, Bodrog megyékben, egyszóval hazánk déli részén laktak. . . E harcias, számító nép nem olvadt bele a magyar nemzetbe, hanem 1241-ben ugyszólván nyomtalanul eltűnt. Jött egy másik, még erőszakosabb török nép: a tatár és kicsavarta a böszörmény-kálizok kezéből azt a kettőt, amellyel minden sürgetésnek, minden rábeszélésnek, minden beolvasztásra célzó törvénynek ellentállott; a fegyvert és a pénzt. . . A tatárulás után csak mint apró töredékeket említik őket. . . Utolsó volt IV. László nádora, a bodrogmegyei Misza. — (V. ö. Iványi István: Bács-Bodrog vármegye földrajzi és történelmi helynévtára. II. k. 22. *Apos* (Opus). Ezen helység neve egy

1173--96. között kelt év nélküli okiratban említettik először, mint *Zond* (ma Szonta) éjszny. szomszédja t. i. „*villa Opus Hismaelitarum*“ . 1206. ismét mint *Zond* éjsz. szomszédja említettik a Duna mellett *villa Saracenorum Opus*. — A szerk.)

A doroszlói honfoglaláskori sirlelet.

I.

Gaiszt Béla doroszlói községi jegyző 1913. évi május 10-én a következőket írta a társulatnak:

Doroszló község határában, közvetlen a falu alatt elhúzódó Mosztonga-mocsár medrében létesítendő halastó határainak megjelölése, illetve a felső Mosztonga vizeinek lebocsátására szolgáló levezető árok ásása alkalmával a Mosztonga jobb partján a munkások egy régi sirra bukkantak. Ezen ásott sirban koporsó nélkül egy harcos csontváza feküdt dél-északnyugati irányban, arccal délfelé, mellette rövid egyenes kard és egy háromélű hosszabb hegyben végződő kelevész vagy kópja vasrésze.

Ugy a kard, mint a kelevész a rozsdá által átmarva darabokra törött, a kardmarkolat alatti ugynevezett keresztvas ezüstből van, a markolatot képező nyulvány szegecsei zománcozottak lehettek, de a markolatfa vagy szaru anyaga megsemmisült.

A kponya, állkapocs és az egyik felső lábszár teljesen ép, a fogazat is teljes, csak a két felső metszőfogat ütötték ki az ásóval, ennek egyike azonban megkerült.

A sirt átkutatni nem lehetett, mert a felbugyogó víz az árkot azonnal elöntötte.

Azon hely, ahol a sir van, part lehetett, közvetlen a meder mellett és ha a sir mélységét a még meglevő part magaslatahoz viszonyítjuk, 2,5 m. mélyen feküdt a földszintől és közepes vizállás mellett is, legalább 1 m. víz borította állandóan. Most is csak azért lehetett ott árkot huzni, mert a víz lecsapogatott.

Ezen munkálat alkalmával a Mosztonga bal partján levő magasabb fekvésű temetődomb oldalának lenyesésekor mintegy 1 m. mélységű érintetlen földben, két fületlen cserépfazék (1.5 l. tartalmu) került elő. Ezen fazekak szájjal összehorítva feküdtek, tartalmuk szárnyas állatok apró csontmaradványa volt, amit a munkások szétszórtak. A fazekak egyike az ásó alatt összetört, a másika azonban ép maradt.

Megemlitem még, hogy a csontokat és fegyver-részeket nem tisztogattam meg, hanem úgy hagytam, amint azok a földből előkerültek.

Eddig az érdekes levél.

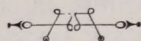
Gaiszt ur később a leletet is beküldte társulatunknak, melyből megállapítható, hogy a feltárt sir egy honfoglalás-kori magyar vitéz maradványát takarta. A lelet igen becses és arra indítja a társulatot, hogy a jelzett helyen ásatást végeztessen.

Őskori leletek Bezdánban.

II.

Magyar József bezdáni lakos két kőkorszakbeli szerszám-darabot küldött muzeumunknak. Kísérő levelében a következő érdekes megfigyeléseket közli:

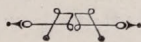
Ezen szerszám-maradványokat a községünktől délre körülbelül 1500 m. távolságra fekvő téglagyárban földásás közben találtam. Ugyanott 6—7 földkunyhósorból álló „utcát“ ástunk ki, amelyet sok ezer év előtt ástak az akkori népek. Ezt mutatja azon 50—60 cm. fekete földréteg, amely azóta rárakódott. — Igen örülök, hogy intézményükhöz én is hozzájárulhatok egy morzsával. Amennyiben később még találnék valamit, minden egyes esetben be fogom küldeni.

Juhász Árpád halála.

A gödöllői művészek csoportjának egyik kiváló, érdekes tagja hunyt el Budapesten, a Szent István kórházban, folyó évi május 30-án 51 éves korában. Juhász Árpád Zomborban született 1863-ban. Atyja tekintélyes iparos volt, a városi híres magyar szabócéhnek utolsó céhmestere. Gimnáziumi tanulmányait a Falcione Gyula-féle városi ösztöndíjjal jelesen elvégezve Budapesten a mintarajziskolában, mint Lotz Károlynak kiváló tanítványa, rajztanári oklevelet nyert. Münchenben, majd Olaszországban folytatta festészeti tanulmányait. Egy ideig szülővárosában tartózkodott s műveiből kiállítást is rendezett, majd a fővárosba, illetőleg Gödöllőre költözött. Tájképeivel, de különösen finom tollrajzaival tűnt föl. Két évvel ezelőtt a Nemzeti Szalonban mutatta be műveit, s Angliában a nemzetközi grafikai kiállításon első díjat: aranyérmet nyert. Mint illusztrátor különösen Malonyay Dezső: A magyar nép művészete c. munkáját látta el rajzokkal, s a szerkesztővel bejárta az egész országot. Ujabban néprajzi érdekességű gyermekjátékaival keltett méltó föltűnést. Megjelenése is feltűnő volt magyaros ruhában, szerény, puritán egyszerűségével. Életmódját jellemzi, hogy vegetarianus, antialkoholista és antinikotinista volt. A szerény külső nemesen érző szívet, s mélyen gondolkodó lelket takart. A Zomborból külföldre került Schmidt Jenő filozófus eszméinek volt a hive. Özvegye és két kis árvája mindenét, a magyar művészet egyik — minden ízében eredeti — munkását, társulatunk egykori illusztrátorát, Zombor pedig egyik jeles szülöttét vesztette el benne.

Társulati ügyek.

a) Titkári jelentés

a Bács-Bodrog vármegyei Történelmi Társulat 1913. évi működéséről.

Tisztelt közgyűlés!

Latinovits Gézáról, volt alelnökünkről való megemlékezéssel kezdem jelentésemet.

Elnökünk kegyeletes szavai után nékem a krónikás tiszte marad. Vázolom az elhunytak sokoldalú tevékenységét, főképen a társulatunk életében maradandó nyomokat hagyó munkálkodását, melyet elnökünk egy alkalommal igazi apostolkodásnak mondott.

Latinovits Géza 1863. februárius 9.-én született Budapesten s ugyanott halt meg 1914. április 19.-én, 51 éves korában. Most a bácsborsódi családi sirboltban pihen.

Férfikora teljében a közigazgatás, a politika, a gazdaság, a humanizmus, a tudomány és irodalom terén buzgólkodott.

1883-ban Bács-Bodrog vármegye tiszteletbeli aljegyzője, 1896-ban pedig tiszteletbeli főjegyzője lett s mint a törvényhatóság virilis tagja is, a bizottságok működésében tevékeny részt vett.

1897-től több éven át a bácsalmási kerületet képviselte az országgyűlésen.

Mint nagybirtokos a vármegyei Gazdasági Egyesületnek tevékeny tagja volt, majd bátyjával: Latinovits Pállal, a vármegyei Gazdaszövetség elnökeként szerepelt. Több cikket is irt megyénk közgazdaságát érdeklő kérdésekről.

A Magyar Vöröskereszt Egyesületnek fő megbízottja volt s különösen a vidéki fiókok szervezésén fáradozott.

1886-tól több ízben nagyobb tanulmányutra indult. Bejárta Német-, Francia-, Svéd-, Norvég-, Orosz- és Olaszországot, a Balkán országait; Európán kívül járt Afrika északi részein (Tunisz, Egyiptom), Elő-Ázsiában, majd Amerikában is. Megfigyeléseit a fővárosi és megyei lapokban, az általa alapított Bácsme gyé-ben s külön füzetekben tette közzé.

A tudománynak tett szolgálatot vele, hogy rendeztette s örök letétképen a M. Nemzeti Muzeumban elhelyezte a Latinovits család levéltárát. S az ő kezdeményezésére iratta meg történetét is a család Dudás Gyulával, mely munka Évkönyvünk 1899. évfolyamában jelent meg.

Társulatunk kötelékébe 1889. december 29-én vétette be magát Latinovits Géza, de visszamenőleg az 1885. évtől kezdve vállalt és teljesített pártolótagsági kötelezettséget. 1905-ben pedig az alapítótágok sorába lépett.

Mint társulatunk tagja, kezdettől fogva különösen két irányban buzgólkodott: a régészeti ásatások ügyében s a társulat anyagi helyzetének jobbra fordítása érdekében.

Mingyárt az első esztendőben, 1889. július 20-án, indítvánnyal fordul Grosschmid Gábor akkori titkárhoz: tervbe kellene venni — ugymond, — hogy a megye nevezetesebb s érdekesebb pontjain, ahol gyaníthatólag valamely helység vagy templom épült, létezett, rendszeres ásatásokat folytasson a társulat, mivel e téren vajmi kevés történt várme gyénkben. Hiszen alig ismerjük megyénk multját!

Fokozódó érdeklődése, gyűjteményeinknek adományaival való gyarapítása, régiségek ajándékozásának közvetítése a társulat vezetőségét arra késztették, hogy szorosabb kapcsolatba hozzák őt belső életünkkel. Ezért az 1897. évi december havi tisztújító közgyűlés alelnökké választotta. Ekkor kezdi meg nagy arányu működését, fáradhatatlan munkatársával: Roediger Lajos, titkárral és muzeumőrrel együttesen. Czirfusz Ferenc, akkori elnökünk hosszabb betegsége idején maga vezette társulatunk ügyeit.

Megválasztásáért köszönetet mondó levelében kijelöli munkálkodásának másik fő irányát. Igéri, hogy minden erejét és tehetségét arra fogja irányítani, hogy a *nagyfoku közönyt* e nem eléggé méltányolt, fontos missiót betöltő társulat iránt lehetőleg eloszlassa... A legégetőbb szükség — ugymond — a társulat pénzügyi viszonyainak rendezése, jövedelmeinek fokozása. Mert minden iparkodás, jó szándék, szellemi erő hajótörést szenved az anyagi eszközök elégtelenségén... A segítséget ő is abban kereste, amibe mi is vetjük reménykedésünket: szerinte is a vármegye fő- és alispánjának jóindulatát kellene megnyerni ügyünk iránt. Ismeri a vármegye élén álló kiváló férfiak széles látókörét és emelkedett szellemét, nem kétli, hogy készséggel karolják föl társulatunk érdekeit.

Alelnöki beköszöntője nem is maradt pusztán írott malaszt. Beszéljen a száraz statisztika. Az 1898. évben a társulatnak 4 alapító és 82 pártoló tagja volt s egy esztendő alatt az alapító tagok száma 33-ra, a pártolóké 220-ra emelkedett. Ez legnagyobb részben Latinovits Géza és Roediger Lajos lankadatlan buzgalmának fényes eredménye. A vármegye is az 1898. évben 600 koronával segélyezte társulatunkat. Ekkor került muzeumunk a Muzeumok és Könyvtárak országos Főfelügyelőségének felügyelete alá s nyert évi 600 korona állami segélyt. Ezeknek a kieszközlésében buzgón fáradozott.

A főfelügyelőség útján nyert állami segéllyel most már nagyobb arányokban indultak meg a régészeti ásatások, melyeket volt alelnökünk mindig élénk figyelemmel, érdeklődéssel kísért, s a kutatásoknál többször maga is megjelent. Csak a gombos—bogojevai s a monostorszegi, szigaszigeti és bortánvári ásatásokat említem. Az előbbinél Cziráky Gyula elhunyt tagtársunknak, az utóbbiaknál meg Gubitza Kálmán muzeumőrünknek volt készséges segítője, támogatója kutatásaikban, kieszközlte az illetékes hatóságoktól az ásatási

engedélyt; a szigaszigeti ásatásokhoz szakértői szemlére lekalauzolta Czobor Bélát és Sztéhló Gyulát, a műemlékek országos bizottságának kiküldötteit. Az 1902. év őszén pedig Roediger muzeumőrrel körutat járt be a megye déli felében, mely valóságos régészeti fölfedező ut s ismét eredményes taggyűjtés volt.

Az 1898. évben kieszközölte, hogy Fraknói Vilmos, a Muzeumok és Könyvtárak országos főfelügyelője, lépéseket tett abból a célból, hogy társulatunk muzeuma alkalmasabb helyiségekben nyerjen elhelyezést s a város és a vármegye részéről rendszeres anyagi támogatásban részesüljünk. Majd nagy odaadással karolta föl azt a kebelünkben fölmerült eszmét is, hogy a Történelmi Társulat a városi könyvtár-egyesülettel Muzeum- és Könyvtáregylet címen egyesüljön s vagy a városháza épületében, vagy erre a célra építendő közművelési házban találja meg méltó otthonát. Ebben az ügyben a főfelügyelőséggel is tárgyalt. Nem az ő buzgalmának lankadásán mult, hogy a terv meg nem valósulhatott. Hozzánk intézett utolsó levelében, 1910. október 30-án is ezt írja: Óhajtom ismét megkezdeni tevékenységemet a Történelmi Társulat keretében, mivel egészségi állapotom jobb sokkal, mint volt ez előtt...

Ám ezt a szándékát már nem valósíthatta meg.

Elhunytá alkalmával társulatunk telegráf-utján fejezte ki részvétét a Latinovits családnak s gyászunk külső nyilvánulását a fekete zászló kitűzésével jeleztük.

Emlékét megőrzi Évkönyvünk lapjai és a mi kegyeletünk.

*

Az eszmetársulás egyenes útján haladva történeti visszapillantást vethetünk egy rég vajudó ügyre, melynek szerencsés megszületése a régóta várva-várt *jobb kort* deritené föl társulatunk életében.

Előbbi megemlékezésemben szó volt róla, hogy már

1898-ban fölmerült társulatunkban az az eszme, hogy a Történelmi Társulat a Városi Könyvtáregyesülettel egyesüljön.

Négy év múlva 1903-ban szintén társulatunkban érlelődött meg az a már nagyobb arányu terv, mely az u. n. kulturpalotában nyert volna megvalósulást. A Történelmi Társulat s a Könyvtáregyesület együttesen munkálkodott ekkor is. Rossz időket éltünk. A biztatóan megindult mozgalom zátonyra jutott.

Három esztendő múlva, 1906-ban, a vármegye és a város társadalmának minden rendű és rangu kiválóságai a vármegye székházának disztermében, nagy ünnepélyességgel, nagy arányokkal megalakították a D. M. K. E. bácskai és zombori fiókját, mely egyik főfeladataul tűzte ki, hogy közművelődési intézményeinket egy palotában összetömörítse. Ez után is 5 évig tartó elernyedés, tétlenség állott be.

1911. szeptemberében ismét megalakult, ideiglenesen, a DMKE. bácskai és zombori fiókja avval a régi tervvel, hogy Zomborban egy középiskolai internátussal kapcsolatos kulturpalota építését immár megvalósítsa. Az alapító és pártoló tagok gyűjtése, az anyagi eszközök megszerzése valóban biztató jelekkel indult meg. Zombor város törvényhatósága harminc éven át fizetendő évi 2500 koronát szavazott meg e célra, oly kikötéssel, hogy a városi könyvtár a közművelődés házában nyerjen elhelyezést. A vármegye törvényhatósága 50000 koronát szavazott meg, mely összegnek kifizetése nyomban esedékessé válik, a mikor — 1917-ig — az építkezés megkezdődik. Ennek a fölbuzdulásnak a teljes nemtörődömség megint csak szárnyát szegte.

Az alvó leányzó a most folyó, 1914. év március 29-én ismét fölocsudott álhalálából. Lelkes, munkára kész férfiak immár harmadszor, s hihetően véglegesen, megalapították a DMKE. fiókját, hogy az elhamarkodottnak csakugyan nem mondható régi tervet tető alá hozzák. Három év folyamán,

a vármegyei segély felajánlásának határidejéig, talán már a bokréta-ünnepélyt is megünnepelhetjük.

Zajtalan életműködésünk főbb mozzanatai még a következők.

Mult évi közgyűlésünk határozata értelmében az elnökség hivatalosan megkérte vármegyénk alispánját, hogy — mivel a megye területén felszínre kerülő, vagy egyébként található régiségek érdeklődés hiányában könnyen elkallódnak, elveszelődnek, — sokszor pedig úzerkedők révén külföldre kerülnek — több vármegye példájára körrendeletet bocsásson ki a vármegyei előljáróságokhoz a régiségeknek és leleteknek ellenőrzése, s muzeumunkba való beszolgáltatása tárgyában. Örömmel jelenthetjük, hogy társulatunk kérelme készséges teljesítésre talált. Az alispáni rendelet vármegyeiszerte szétment. Reméljük, hgy üdvös foganatja lesz.

Szintén tavalyi közgyűlésünk határozatát hajtottuk végre, mikor az elnökség kérvényt nyújtott be a vármegye törvényhatóságához több esztendőn át évi 1000 kor. segély megszavazása iránt. — A vármegyei törvényhatósági bizottság folyó évi május 8-ki közgyűlése határozathozatal előtt kérvényünket kiadta az alispánnak azzal, „hogy tegyen jelentést arról, vajjon a kérvényben foglaltak teljesíthetők-e és van-e arra fedezeti alap?“ Talán nem esalatkozunk jó reménységünkben. . .

Ezzel kapcsolatban jelentem, hogy Zombor szab. kir. város évi 200 korona segélyét a mult évre is folyósította; a Zombori Takarékpénztár ismét 100 koronát adományozott; a Főfelügyelőség ajánlatára a gyűjteményeink fenntartására és gyarapítására szolgáló 800 korona állami segélyt megkaptuk.

Legifj. Szemző István, ny. vármegyei főispán az 1913. évben alapító tagjaink sorába lépett. Viszont lemondás és halálozás címén 9 pártoló tagot veszítettünk. (Lemondottak: Augsberger József, Grüner Gyula, Gurka Márton, Horn Ádám, Kleiner József, Milla Antal, Rozovits György, apatini tanítók,

Kohut Mihály áll. isk. igazgató Kiskéren; meghalt Bosnyák János, bezdáni jegyző. Elhunyt két alapító tagunk is: Latinovits Géza és gr. Zichy N. János).

A tagok számaránya az 1914. évre: tiszteletbeli tag: 5, alapító: 46, pártoló: 172, működő: 31, összesen: 254; nyolccal kevesebb a tavalyinál.

A pénztári forgalom az 1913. esztendőben ilyen volt: bevétel: 2455·10 kor., kiadás: 2406·30 kor., maradvány az 1914. évre: 48·80 kor. — Alapítványi tőke: 5010 kor.

Évkönyvünkől 2 kettős füzetetadtunk ki, mivel működő tagjaink terjedelmes cikkeit nem kívántuk 4 füzetben széttagolni. Apróbb közlemények és társulati ügyeken kívül 4 írónak 6 munkáját közöltük. Kiválóbb cikkek: Tones Gusztáv: Szabadka nevérol (fölolvasás tavalyi közgyűlésünkön); Iványi Istváné: A vármegyei telepítésekröl; néhai Dudás Gyula irodalmi hagyatékából: Adorján község története; Gubitza Kálmán muzeumörünk pedig folytatta beszámolóját a kolozsvári tanfolyamról: Tájékoztató a római régiségekröl címen. Dolgozatairöl a szaklapok is elismerően nyilatkoztak.

Jelentésem tudomásul vételét tisztelettel kérem.

Trencsény Károly,
titkár.

---

b) Muzeumöri jelentés.

Mélyen tisztelt közgyűlés!

Társulatunk muzeumának — célja megvalósításában — az 1913. évben is munkás szerep jutott osztályrészlül. Ha a külső, látszólagos eredmények a számbeli gyarapodásban nem is jelentenek az előző évek arányaihoz mért nagyobb lépést, de kétségkívlül a fejlődés jelentős mozzanatának kell tekintenünk azt a tényt, hogy a vasárnapi és ünnepnapi muzeumnyitások révén, gyűjteménytáraink bizonyos népszerűségre

tettek szert. Egy-egy ilyen alkalommal nagy rajokban vonul fel különösen a tanuló ifjuság, de mind sűrűbben a nép ingyen-tanító látványosságot kereső osztálya is. Köteles elismeréssel kell megemlékezni a helyi sajtóról, hogy a muzeumnyitásokat jelentő hirdetéseinket egész éven át díjtalanul közölte.

Egy másik örvendetes jelenség, hogy ügyeink iránt a községi jegyzők körében is mind élénkebb érdeklődés mutatkozik. Korábbi feljegyzéseink tanúsítják, hogy a községi jegyzői kar a múltban is derék munkatársunk volt és ezen a réven sok hasznos szolgálatot tett társulatunknak : az újabb felbuzdulásban mégis észre kell vennünk azt a lelkesítő hatást, amit megyénk első tisztviselőjének — a régiségleletek megmentése tárgyában a községekhez intézett körrendelete — eredményezett.

Gyűjteménytáraink törzanyagának gyarapodásáról szóló táblázatos kimutatásaink számadatai a szakkönyvtár javára billentik évi mérlegünket. De, mint már jeleztem is, ha számban nem is nagy, belső érték tekintetében mégis igen becses anyaggal gyarapodott a régiségtár, valamint a néprajzi-tár is.

A szakkönyvtár köteteinek számát, az állami segélyből beszerzetteken kívül, a társulat által évek óta gyűjtött könyvek, térképek és egyéb könyvtári anyag bekebelezésével és leltározásával 1965-re emeltük. A rendezés munkáját a titkár és a muzeumőr végezték. Minden könyv cédula-katalógust nyert. Itt említem meg, hogy ugyancsak állami segélyből 141 drb nagyobb gondozásra szorult könyvet beköttetünk.

A könyvtár 826 drbbal gyarapodott. A törzsállomány: 1166 könyv, 51 kötet hirlap, 162 apró nyomtatvány, 246 térkép, 3 kézirat, 121 okmány és 216 drb egyéb könyvtári anyag. — *Összesen: 1965 drb.*

A régiség- és éremtár ásatás és ajándékozás útján gyarapodott. Ásatás céljából csak Szondon jelenhettünk meg,

mert a muzeumőr és a titkár szabad idejét teljesen lekötötte a belső rendezés (a könyvtár és az éremtár) munkája. A szondi kirándulásból több őskori és középkori agyagedénycserepet nyertünk. Ugyanott egy igen érdekes, földbevájt fazekas-kemencére is akadtak, melynek feltárását és felvételét azonban, a közbejött kolera-járvány miatt elhalasztottuk. A leletekre *Sajgó Sándor* szondi segédjegyző ur hívta fel a társulat figyelmét.

Időközben megkaptuk a Kolozsvári Ferencz József Tud. Egyetem Érmészeti és Rég. Intézetétől a szeghegyi leleteket, melyeknek megmentését társulatunk, lelkes barátjának: *Szász Ferenc* ujjverbászi főgimn. tanár urnak köszönheti.

Ajándék címén Bezdánból neolith-korú kőszerszámokat (csiszolt kővésőt és kőszekercetöredéket), Doroszlóról egy honfoglaláskori sir mellékleteit (magyar kard, nyilhegyek), Kisköszegről pedig római tárgyakat (antifixnegatív, mécses, hálónehézékek) — kaptunk. A bezdáni kőeszközöket *Magyar József* ur küldte be, a doroszlóiakat pedig *Gaiszt Béla* községi jegyző ur. A küldeményekhez csatolt jelentést, érdekességüknél fogva, Évkönyvünk jelen számában külön is ismertetjük.

Nem hagyhatom megemlítés nélkül, hogy az 1912. évben szerzett bácsi Árpádkori magyar éremlelet tulajdonjogának megváltása fejében, kénytelen volt társulatunk az igényjogosultaknak egy jelentékeny összeget kifizetni, melynek ellenében a lelet ritkaságaiból a M. Nemz. Muzeumnak 49 példányt átengedtünk. Ezen felül a M. Nemz. Muzem Cohen 7 kötetes munkáját (297 K-ért) és egy Árpádkori érmekeket tartalmazó gyűjteménysorozatot (512 K-ért) ajánlott fel társulatunknak. A tulajdonjog megszerzése körül *Tripolszky Béla* bácsi közs. jegyző ur fáradozott.

A belső rendezési munkálatokkal az éremtári anyag számbavétele is befejezést nyert.

A régiség- és éremtár 126 drbbal szaporodott. A törzsállo-

mány 2856 őskori, 983 római, 5428 közép- és újkori, 5 kegyeleti tárgy és 6080 érem és pénzjegy. — Összesen: 15352 drb.

Néprajzi tárunk nagyrészt céh emlékekkel és egy csoport mézésbáb-mintával gyarapodott. Ezen gyarapodást a helyi lapokban közzétett és az ipartestületeknek, iparosoknak, inasiskoláknak megküldött felhívása eredményezte. Birjuk a Magyar Nemz. Múzeum néprajzi-osztálya igazgatójának szives ígérését, hogy a néprajzi államsegély-maradványból társulatunk részére egy mindenképpen alkalmas fényképező-készüléket fog megrendelni, amelyet eddig a néprajzi adatgyűjtés munkájánál, valóban nélkülöztük.

Néprajzi-tárunk gyarapodása: 13 drb. Törzsállomány: 473 magyar, 956 hazai nemzetiségi és 2 rokonnéptől származó tárgy. — Összesen: 1431 drb.

Képzőművészeti gyűjteményünk 28 iparművészeti tárggyal szaporodott. A törzsállomány összesen: 210 drb.

Természetrajzi tárunk összesen: 12 drbot tartalmaz.

Gyűjteményeink elhelyezésében változás nem történt.

Múzeumunkat a vallás- és közokt. miniszterium ez évben is 800 K-val segítette, melyet a Muz. és Könyvt. Orsz. Főfelügyelősége által jóváhagyott munkaterv szerint hasznosítottuk. A Főfelügyelőség részéről dr. Semayer Vilibáld orsz. felügyelő, a M. N. M. néprajzi osztályának igazgatója látogatta meg múzeumunkat. Látogatásának — mely egyrészt az ügyvezetés ellenőrzését célozta — több hasznos utmutatást köszönhetünk.

Az évi gyarapodást az alábbi kimutatás részletezi.

I. Könyvtár.

a) Államsegélyből vétetett: Kempelen B.: Magyar nemes családok I—IV. köt., A Tenger 1913. évf., Magyar Iparművészet 1913. évf., Művészet 1913. évf., Dolgozatok (Tra-veaux) 1913. évf.

b) Állami letét gyanánt kaptuk dr. Roska Márton: Bevezetés az őskorba c. művet.

c) Tagsági díj címén járt a Numizmatikai Közlöny az Ethnographia és a Néprajzi Értesítő 1913. évf.

d) Átalány fejében a következő művek érkeztek: Arch. Értesítő (1913. évf.), Math. és termt. Értesítő, Értekezések a tört. tud. köréből, Nyelvtudományi Közlemények, Értekezések a társad. tud. köréből, Értekezések a philosophia és társ. tud. köréből, Mathemat. és természettud. Közlemények, Értekezések a nyelv- és széptud. köréből, Akadémiai emlékbeszédek, Akadémiai Értesítő, Magyar Könyvszemle, Magyar tört. emlékek XXXVI—XXXVIII. köt., Akadémiai Almanach, A. Bain -- dr. Szemere: Neveléstudomány I - II. köt., Gardner—Schmidt: A régi Athen, II. köt., Goldziher és Heller: Előadások az Iszlámról, Váczy J.: Tompa Mihály életrajza, Koeppel—Esty: Byron, Vértesy Jenő: A magyar romantikus dráma, Szekfü Gyula: A száműzött Rákóczi.

e) Vétel, társulati költségen: Révai Nagy Lexikona VIII—IX. kötet.

f) A főfelügyelőség ajándéka: Muzeumi és Könyvtári Értesítő, dr. Cserni Béla: Jelentés a Col. Apulensis területén végzett ásatásról, Darnay Kálmán: Ingyen Naptár 1914-re.

g) Bács Bodrog vm. közönségének ajándéka: Századok 1913. évf.

h) Egyesületek és egyesek ajándékai: Biharvárad (a Bihar m. Közt. és Rig. Társulattól); dr. Chrenoczy N. J.: A madár (a Nyitra megyei és városi Természettud. Egyesülettől); a Krasznahorkai Ereklje-Muzeum leiró lajstroma és a vár leírása (gr. Andrassy Dénes aj.); Vértesi Károly munkáiból: Hattyudalok; Ujabb beszédek; Legujabb beszédek; Körutazás Amerikában; Birálatok; Spanyolország, Portugália (az író ajándéka.)

i) Jelentések: Jelentés a M. Nemz. Muzeum 1912. év

állapotáról; a Muzeumok és Könyvtárak Orsz. Tanácsának 1912. évi jelentése. *Összesen*: 54 kötet.

Egyéb könyvtári anyag: a Vukovár—Fiumei vasut ideiglenes részvényjegye 1847-ből.

II. Régiségtár.

a) Államsegélyből nyert szerzemények:

Szondról: 26 őskori és részben középkori edénytöredék, a téglagyár területéről.

b) Ajándékok:

Gaiszt Béla doroszlói jegyző küldeménye: 1 vaskard 6 töredéke, egyberozsdásodott nyilhegyek, 1 háromszárnyu gerely és 1 emberi csontváz részei. Valamennyit a Mosztonga medrében találtak.

Magyar József bezdáni lakos küldeménye: 1 őskori kőbalta-töredék és 1 őskori kővéső töredéke. Mindkettő a bezdáni téglagyár területéről származik.

N. N. aj. 1 antefix-negatív agyagból, 1 római agyagmészes és 6 agyagyöngy (hálónéhezék?). Kisköszegről valók.

c) Régi pénzeket ajándékoztak a muzeumnak:

Halász Dávidné urnő (Zombor)	15 drb.
Bácsordas községe	9 „
Korossy sz. Alföldy Julia urnő (Monostorszeg)	2 „
Pertschy Ferenc ny. főtörzsorvos (Veprőd)	3 „
Sauer Sándor tanár (Zombor)	1 „
Dr. Bikár Nenád jegyző (Ószivác)	6 „
Róth Erzsébet (Zombor)	1 „
Szaich Lajos ny. megyei tisztviselő (Zombor)	10 „
Valkó Sándor kereskedő (Monostorszeg)	1 „
Belga látogatók (Belgium)	1 „

A középiskolai tanulók közül:

Schneider János	4 drb.
Péts Márton	1 „
Berger Lajos	4 „

Eberhard B.	2 drb.
Péts László	6 „
Stern N.	1 „
Gänsler Lajos	1 „
Lutz Simon	1 „
Rózsa N.	4 „
Hay A.	1 „
Wölf N.	1 „
Vukovits Károly	6 „
Klein N.	1 „

III. Népnajzi tár.

- a) Államsegélyből szerzett tárgyak:
25 mézesbáb-minta és 1 céh-kancsó.
- b) Ajándékok:

13 husvétii tojás; Nagy József bezdáni tanító aj.; a bezdáni csizmadia-céh kis pecsétnyomója; Kiss Sándor bezdáni iparos aj.; a bezdáni szücs- (?) timár-céh kis pecsétnyomója. Szintén Kiss Sándor ajándéka.

A bezdáni szabók, szürszabók és szijgyártók jegyzőkönyve 1781—1844-ig; a bezdáni közönséges céh protocoluma 1781—1825-ig; a bezdáni csizmadia-céh jegyzőkönyve 1815—1880-ig; a bezdáni csizmadia-céh számadási protocoluma 1825—1876-ig. Valamennyi a Bezdáni Ált. Ipartestület ajándéka.

Gubitz Kálmán,
mezeumőr.

---

c) A Bács-Bodrog vármegyei Történelmi Társulat pénztári forgalma az 1913-ik évről.

BEVÉTEL			KIADÁS		
1	Készpénzáthozat	243 05	1	Bittermannak Évkönyvekre	372 —
2	Zombori Takarékpénztár segélye	100 —	2	Szolgáknak	48 —
3	Zombor város segélye	200 —	3	Révai Lexikonra	60 —
4	Alapítványi kamatok	222 35	4	Tagdíjakra	16 20
5	Szemő stván alapítványa	100 —	5	Magyar Tudománycs Aka- démianak	20 10
6	Eladott Kalauzért	2 10	6	Tiszteletdíjakra	500 —
7	Tagdíjából	787 60	7	Utálatányra	250 —
8	V. K. M. 1913-iki segélye ásatásokra	800 —	8	Elhelyezett alapítvány	100 —
			9	Irodai és postaátalány	240 —
			10	Egyenleg készpénzben	48 80
			11	Ásatásokra	800 —
		2455 10			2455 10

Kelt Zomborban, 1913. évi december hó 31-én.

Buday Gerő,
pénztáros.

Átvizsgáltuk és helyesnek találtuk. — Zombor, 1913. évi május hó 20-án.

Mihályi János s. k., Gräff Nikáz s. k., Raisz Lajos s. k.,
számvizsgálók.

d) A Bács-Bodrog vármegyei Történelmi Társulat 1914-ik évi költségvetése.

BEVÉTEL			KIADÁS		
1	Készpénz áthozat	48 80	1	Tiszteletdíjakra	500 —
2	Zombori Takarékpénztár segélye	100 —	2	Szolgáknak	50 —
3	Zombor város segélye	200 —	3	Iroda átalány	100 —
4	V. K. M. segélye ásatásokra	800 —	4	Posta átalány	140 —
5	Tagdíjából	900 —	5	M. T. Akadémiának	20 —
6	Kamatok	225 —	6	Evkönyvekre	600 —
7	Molnár féle örökség	100 —	7	Tagdíjakra	16 —
8	Tagdíjhátralékokból	100 —	8	Révai Lexikon évi részlete	60 —
			9	Muzeum nyitásra	100 —
			10	Egyenleg készpénzben 1914. év végén	87 80
			11	Ásatásokra	800 —
		2473 80			2473 80

Kelt Zomborban, 1914. évi május hó 2-án tartott választmányi üléseiből.

Buday Gerő,
pénztáros.

e) Jegyzőkönyv

a Bács-Bodrog vármegye Történelmi Társulat 1914. évi május hó 24-én
tartott XXXI. évi rendes közgyűléséről.

Jelen voltak: Kozma László elnök, Buday Gergely, id. Frey Imre, ifj. Frey Imre, dr. Grüner Samu, Gubitz Kálmán, id. Mihályi János, dr. Pertschy Ferenc (Szépliget), Szondy Mátyás, Trencsény Károly társulati tagok és Buday János, szegedi ny. kir. táblai tauácselnök, mint vendég.

1. Kozma László elnök, a társulat XXXI. évi rendes közgyűlését megnyitó beszédében megemlékezett Szegfű Gyula: A számüzött Rákóczi e. könyve nyomán megindult országos mozgalomról; kegyelettel áldozott elhunyt volt alelnökünk: Latinovits Géza emlékének; s szólott a társulat belügyeiről. — Az elnöki beszédben foglalt indítvány alapján a közgyűlés Latinovits Géza alapító tagnak s volt alelnöknek emlékét kegyelettel megörökítette; Szondy Mátyás indítványára pedig kimondotta, hogy az elnök megnyitó beszédét, közérdekű voltánál fogva, évkönyvünkön kívül a helyi lapokban is közzététi.

Az elnöki beszéddel kapcsolatosan a titkár fölolvasta a Magyar Történelmi Társulat, az Alsófehérvármegyei Történelmi, Régészeti és Természettudományi Egylet, az Erdélyi Kárpát-Egyesület és Zsoldos Benő, szegedi kir. járásbíró, ítélőtáblai tanácsjegyző, működő tagunknak meleghangu üdvözleteit. — A közgyűlés a szives figyelmet köszönettel fogadta.

2. Trencsény Károly, titkár, évi jelentésében először is Latinovits Géza volt alelnöknek társulatunk életében marandó nyomokat hagyó munkálkodását vázolta s szólt a múlt év történetének főbb mozzanatairól. — A titkár jelentését a közgyűlés tudomásul vette. (L. e. füzetben).

3. Gubitz Kálmán, muzeumőr, beszámolt a muzeum 1913. évi állapotáról, a végzett belső és külső munkálatok-

ról s a gyűjtemények gyarapodásáról. — A közgyűlés a muzeumőr jelentését tudomásul vette. (L. e füzetben).

4. A számvizsgáló bizottság írásos jelentése alapján a közgyűlés az 1913. évi számadásokat jóváhagyta, s Buday Gergely pénztárosnak a fölmentvényt megadta.

5. Buday Gergely, pénztáros, előterjesztette az 1914. évre megállapított s a választmány által jóváhagyott költségvetést. — A közgyűlés elfogadta.

6. Az 1914. évi számadások megvizsgálására a közgyűlés ismét Gräff Nikáz, id. Mihályi János és Raisz Lajos társulati tagokat küldte ki.

7. Kozma László, elnök, bemutatta s érdekesen ismertette azokat a XVIII. századból való u. n. robotjegyeket, melyek ajándékozás útján legutóbb kerültek muzeumunkba. — A közgyűlés az ajándékozó özv. Kárász Istvánné, Wundszám Kornélia urnőnek köszönetet mondott s az ismertetésnek évkönyvünkben való közlését elhatározta.

8. Iványi István, szabadkai tagtársunk a következő írásos indítványt nyújtotta be a közgyűlésnek:

Társulatunk eddig majdnem kizárólag történelmi eseményekkel, helyekkel és ősi leletekkel foglalkozott. Kívánatos volna, hogy már emberekkel, vármegyénk nevezetesebb egyéneivel is foglalkozzék s ezeknek vármegyei avagy sokszor országos hírnevéből is a maga részét kivége. Voltak akik a vármegyében születve másutt fejtették ki fényes tehetségüket, mások ismét máshonnan származván ide s itt meghonosodván, itteni életök körülményeiből és a vármegye talajából szerzett tapasztalataikat és impressioikat dolgozták fel. Nagy azoknak a csoportja is, akik e megyében születve egész életüket itt töltötték és az itt kapott nevelés és társadalmi uton szerzett ismereteiket és tudományukat az ipar, a művészet vagy a tudományterén érvényesítették, miáltal nemcsak maguknak, hanem vármegyéjüknek is becsülést szereztek, mások meg

országos hirre is tettek szert. Ezeknek állítsunk emléket Évkönyveinkben s mutassuk ki, hogy az országos közmi-velődés terén vármegyénk is szolgáltatott munkásokat. Ily jeles férfiak mint Ágay Adolf, Táborny Róbert, Eisenhut festő, Teltsz szobrász, a Thán testvérek, Türr tábornok, Odry András alispán, a Kis testvérek, Mészáros Lázár, Tóth Kálmán a költő, a híres Hadsy u. n. csodadoktor stb., ne maradjanak elszórva a nemzet köztörténetében, hanem gyűjtsük össze őket diszes koszoruba mint vármegyénk szülötteit e vármegyének is diszére.

A vármegyei lapokban kérelmet kellene közzétenni, hogy mindenki, aki egy vármegyei jelesebb egyén élet-körülményeit és élettörténetének adatait ismeri, azokat a társulati Évkönyv részére megírja avagy annak rendelkezésére bocsássa, hogy majdan idővel egy terjedelmes Pantheonná nője ki magát.

Iványi István.

A közgyűlés az indítványt kiadta a választmánynak tüzetes tárgyalás és megfelelő intézkedés végett.

9. A közgyűlés jegyzőkönyvének hitelesítésére az elnök id. Frey Imre és id. Mihályi János tagokat kérte föl.

10. Az elnök, megköszönve a szives érdeklődést, a közgyűlést berekesztette.

Kmf.

Trencsény Károly,
titkár.

A Bács-Bodrog vármegyei Történelmi Társulat tagjainak névsora az 1914. évre.

Folyó sz.	A társulati tag neve és állása	Lakóhelye	Mikor lett a társulat tagjává
Tiszteletbeli tagok:			
1	Dr. Fraknoi Vilmos cz. püspök, a Muzéumok és Könyvtárak orsz. Főfelügyelője	Budapest	1898
2	Iványi István nyug. főgimn. tanár	Szabadka	1884
3	Schmausz Endre nyug. főispán	Apatin	1884
4	Dr. Szentkláray Jenő kanonok	Temesvár	1888
5	Dr. Wlassits Gyula	Budapest	1898
Alapító tagok:			
1	Apatin község közönsége 100 K	Apatin	1903
2	Bács-Bodrog vármegye közönsége 200 „	Zombor	1898
3	Balla Pál ügyvéd † 100 „	Ujvidék	1885
4	Bende Imre püspök † 100 „	Nyitra	1899
5	Bácsszentiván község közönsége 100 „	Bácsszentiván	1903
6	Dr. Boromisza Tibor kanonok 100 „	Kalocsa	1896
7	Baja város közönsége 100 „	Baja	1900
8	Ifj. Chottek Rezső gr. nagybirt. 100 „	Ófutak	1892
9	Császka György érsek † 200 „	Kalocsa	1899
10	Csurog község közönsége 100 „	Csurog	1899
11	Dungyerszky István nagybirt. 100 „	Szenttamás	1899
12	Dungyerszky Lázár nagybirt. 200 „	Szenttamás	1899
13	Fejér Ryula apát-plébános 100 „	Zombor	1899
14	Fernbach Antal nagybirt. † 100 „	Zombor	1899
15	Fernbach János nagybirt. 100 „	Felsőroglaticza	1899
16	Fernbach Károly nagybirt. 100 „	Babapuszta	1903
17	Fernbach Lajos nagybirt. † 100 „	Temerin	1899
18	Gfrerer Miklós nagyvállalkozó 160 „	Budapest	1899
19	Grossman Vilmos nagyvállalkozó 100 „	Budapest	1899
20	Kula község közönsége 100 „	Kula	1899
21	Latinovits Albin cs. kir. kamarás † 100 „	Grác	1909

Folyó sz.	A társulati tag neve és állása	Lakóhelye	Mikor lett a társulat tagjává
22	Latinovits Géza nagybirtokos † 100 K	Borsód	1905
23	Magyar Építő Részvénytársaság 100 „	Budapest	1902
24	Matkovits Béla nagybirtokos 100 „	Temerin	1903
25	Mohol község közönsége 150 „	Mohol	1899
26	Magyarkanizsa község közönsége 100 „	Magyarkanizsa	1899
27	Nagy Béla pléb., szentszéki üllők 100 „	Monostorszeg	1899
28	Pilaszánovits József nagybirtokos 100 „	Felsőroglaticza	1899
29	Pucher József nagybirtokos 100 „	Budapest	1899
30	Báró Redl Béla nagybirtos † 100 „	Kelebia	1899
31	Szabadka sz. kir. város közöns. 100 „	Szabadka	1900
32	Szemző Gyula nagybirtokos † 100 „	Zombor	1899
33	Legifj. Szemző István ny. főispán 100 „	Kerény	1913
34	Szemző László nagybirtokos 200 „	Budapest	1899
35	Szilberek község közönsége 100 „	Szilberek	1903
36	Szondy Mátyás ny. kir. ítélőt. bíró 100 „	Zombor	1912
37	Dr. Teleky József nagybirtokos 100 „	Tetétlen	1899
38	Ujvidék sz. kir. város közönsége 100 „	Ujvidék	1899
39	Dr. Vojnits István báró 100 „	Szabadka	1902
40	Vojnits Simon nagybirtokos 100 „	Zobnaticza	1899
41	Zenta város közönsége 100 „	Zenta	1896
42	Gr. Zichy Nep. János nagybirt. † 200 „	Topolya	1885
43	Zombori Takarékpénztár 200 „	Zombor	1898
44	Zombor sz. kir. város közönsége 100 „	Zombor	1893
45	Zsablya község közönsége 100 „	Zsablya	1899
46	Sajkásgyörgye község közönsége 100 „	Sajkásgyörgye	1905
Működő tagok:			
1	Bayer József főgimn. tanár	Budapest	1900
2	Bázler István plébános	Gara	1900
3	Bellosics Bálint tanító kép. i. igazgató	Baja	1905
4	Borsai Jenő s. jegyző	Bátmonostor	1913
5	Buday Gerő áll. főgimn. r. k. hittanár	Zombor	1898
6	Bibó Bige György közs. főgimn. tanár	Szabadka	1900
7	Csetri Károly m. kir. áll. főgimn. tanár	Zombor	1900
8	Dömötör Pál kir. ítélő-táblai bíró	Zombor	1897
9	Erdélyi Gyula főjegyző	Baja	1887
10	Evetovits János plébános, orszgy. képv.	Bács	1898
11	Ifj. Frey Imre dr.	Zombor	1911
12	Gergurov Milán ny. városi főmérnök	Zombor	1895
13	Gohl Ödön nemzeti muzeumi tisztviselő	Budapest	1895
14	Gozsdu Elek kir. főügyész	Temesvár	1901

F. lvo sz.	A társulati tag neve és állása	Lakóhelye	Mikor lett a társulat tagjává
15	Gräff Nikáz nyug. kir. tanfelügyelő	Zombor	1884
16	Greiner Endre tanító	Kishegyes	1907
17	Gubitz Kálmán igazgató-tanító	Zombor	1899
18	Hajnal Ignác tanító	Csacza	1887
19	Kozma László ügyvéd	Zombor	1900
20	Kurucz Gyula segédtanfelügyelő	Szabadka	1898
21	Kuzmiák Sándor tanító	Bácskeresztur	1899
22	Id. Mihályi János ny. árvaszéki elnök	Zombor	1901
23	Rácz Soma, áll. főgimnáziumi tanár	Zombor	1907
24	Rohonyi Gyula	Szarajevó	1905
25	Szalay Frigyes belügymin. titkárság	Budapest	1900
26	Szász Ferenc, főgimn. tanár	Ujverbász	1911
27	Dr. Thim József járási orvos	Apatin	1890
28	Trencsény Károly felső keresk. isk. tanár	Zombor	1900
29	Weigang János polgári iskolai igazgató	Apatin	1900
30	Závodszy Levente áll. főgimn. tanár	Budapest	1905
31	Zsoldos Benő kir. ítélőtáblai tanácsjegyző, járásbíró	Szeged	1907
Pártoló tagok:			
1	Ada község közönsége	Ada	1899
2	Dr. Álföldy Árpád h. polgármester	Zombor	1911
3	Álföldy Géza jegyző	Mélykut	1899
4	Állami tanítóképző intézet	Baja	1887
5	Bácsalmás község közönsége	Bácsalmás	1899
6	Bácskeresztur község közönsége	Bácskeresztur	1899
7	Bárczi Ivan pénzügyigazgatóhelyettes	Nagyenyed	1907
8	Dr. Balogh Ernő ügyvéd	Zombor	1899
9	Baumann Antal polg. isk. igazgató	Zombor	1911
10	Barány Zsigmond kereskedő	Zombor	1902
11	Begecs község közönsége	Begecs	1892
12	Bezdán község közönsége	Bezdán	1894
13	Bereg község	Bereg	1907
14	Boromisza János ügyvéd	Zenta	1884
15	Borsód község közönsége	Borsód	1899
16	Brezsovszky Vazul jegyző	Begecs	1902
17	Bácskertes község közönsége	Bácskertes	1902
18	Boldogasszonyfalva község közönsége	Boldogasszonyfalva	1899
19	Gróf Chottek uradalmának igazgatósága	Futak	1899
20	Csapka Teréz áll. el. isk. tanítónő	Baja	1911
21	Csantavér község közönsége	Csantavér	1900

Folyó sz.	A társulati tag neve és állása	Lakóhelye	Mikor lett a társulat tagjává
22	Csapkovits György uradalmi számtartó	Sofronya-Ötvenes	1907
23	Csávoly község közönsége	Csávoly	1899
24	Cservenka község közönsége	Cservenka	1899
25	Csonoplya község közönsége	Csonoplya	1899
26	Dr. Czirfusz Dezső orvos	San-Remo	1900
27	Doroszló község közönsége	Doroszló	1902
28	Dr. Duchon János orvos	Zombor	1902
29	Dudás Andor ny. városi tanácsos	Zenta	1899
30	Dunagálos község közönsége	Dunagálos	1902
31	Engisch Frigyes ev. ref. lelkész	Szeghegy	1900
32	Ertl István földbirtokos	Bács	1907
33	Falcione Lajos nagybirtokos	Zombor	1899
34	Dr. Falcione Nándor takarékp. ig.	Zombor	1899
35	Faragó János kir. tanfelügyelő	Zombor	1910
36	Felső kereskedelmi iskola	Zombor	1908
37	Felsőszentiván község közönsége	Felsőszentiván	1899
38	Fernbach Balint nagybirtokos	Szond	1899
39	Fernbach József nagybirtokos	Budapest	1899
40	Főgimnázium	Ujverbász	1907
41	Főgimnáziumi könyvtár	Zenta	1897
42	Főgimnáziumi könyvtár	Zombor	1898
43	Frey Imre ékszerész	Zombor	1899
44	Gádor község közönsége	Gádor	1899
45	Gärtner Sándor plébanos	Katymár	1899
46	Gebauer Ernő gyógyszerész	Bács	1907
47	Gombos község közönsége	Gombos	1902
48	Gör. kel. szerb főgimnáziumi könyvtár	Ujvidék	1898
49	Gräber Ferencz földbirtokos	Szond	1901
50	Dr. Grüner Samu ügyvéd	Zombor	1884
51	Hauke Imre polgármester	Zombor	1899
52	Haverda Mátyás ny. főgimn. igazgató	Szabadka	1884
53	Dr. Holländer Adolf orvos	Jánoshalma	1884
54	Horthy István es. és kir. huszárszázados		1899
55	Horthy Istvánné urnő		1899
56	Horváth Dezső polg. isk. tanító	Zombor	1911
57	Dr. Huber József orvos	Zombor	1906
58	Jánoshalmi olvasókör	Jánoshalma	1884
59	Józsa Károly polg. isk. igazgató	Titel	1911
60	Kádár Antal áll. isk. ig. tanító	Osóvé	1911
61	Karácson Gyula kir. tanácsos, ny. alispán	Zombor	1884
62	Káty község közönsége	Káty	1900
63	Kellner János áll. el. isk. igazgató	Baja	1911

Folyó sz.	A társulati tag neve és állása	Lakóhelye	Mikor lett a társulat tagjává
64	Kiss Gyula jegyző	Overbász	1898
65	Kiszács község közönsége	Kiszács	1902
66	Kleiner Adolf r. k. esperes plébános	Hajós	1887
67	Kozma Dezső jegyző	Bácsfeketchegy	1907
68	Knézy Péter plébános	Doroszló	1900
69	Kovalszky Lajos ny. gymn. igazgató	Ujverbász	1884
70	Kuczora község közönsége	Kuczora	1899
71	Kölpény község közönsége	Kölpény	1902
72	Kunbaja község közönsége	Kunbaja	1899
73	Kürtessy Rezső áll. polg. isk. igazgató	Topolya	1911
74	Kirschbaum Lajos r. k. plébános	Titel	1900
75	Latinovits Frigyes nagybirtokos	Visegrád	1899
76	Latinovits Pál nagybirtokos	Borsód	1899
77	Lengyel József m. kir. adótiszt	Kula	1913
78	Dr. Lőrincz Mihály orvos	Szenttamás	1899
79	Lówy Vilmos kereskedő	Zombor	1902
80	Magyar Olvasókör	Zombor	1897
81	Makk Géza tanító	Herezegszántó	1907
82	Mátételek község közönsége	Mátételke	1899
83	Medveczky Miklós gyógyszerész	Nagymáros, Hont m.	1907
84	Mélykut község közönsége	Mélykut	1899
85	Martonos község közönsége	Martonos	1899
86	Dr. Molnár Károly agrár tak. igazgató	Zombor	1899
87	Monostorszeg község közönsége	Monostorszeg	1902
88	Mozsor község közönsége	Mozsor	1900
89	Nemesmilitics község közönsége	Nemesmilitics	1899
90	Nemzeti Kaszinó	Szabadka	1884
91	Neszmírák Mátyás jegyző	Órszállás	1899
92	Nikolies Izidor főszolgabíró	Ujvidek	1899
93	Nikolies Zsigmond áll. igazgató tanító	Sajkáslak	1911
94	Novoth István áll. el. isk. ü. igazgató	Baja	1911
95	Bácskossuthfalva község közönsége	Bácskossuthfalva	1888
96	Ópalánka község közönsége	Ópalánka	1899
97	Ósové község közönsége	Ósové	1902
98	Ófutak község közönsége	Ófutak	1902
99	Ókér község közönsége	Ókér	1902
100	Oswald István áll. el. isk. tanuló	Baja	1911
101	Ószivác község közönsége	Ószivác	1899
102	Óverbász község közönsége	Óverbász	1899
103	Pajor Jozefin áll. el. isk. tanítónő	Baja	1911
104	Pataj Iza polg. isk. igazgató	Obecse	1911
105	Palánka község közönsége	Palánka	1899

Folyó sz.	A társulati tag neve és állása	Lakóhelye	Mikor lett a társulat tagjává
106	Partos Gyula műépítész	Budapest	1884
107	Dr. Pastrovits Iván ügyvéd	Zombor	1909
108	Dr. Pertsehy Ferencz nyug. főorvos	Szentülöp	1909
109	Piros község közönsége	Piros	1902
110	Piukovich József nagybirtokos	Szabadka	1911
111	Pösfai János áll. isk. igazgató	Baja	1911
112	Dr. Poór Béla ügyész	Zombor	1911
113	Dr. Radich Tihamér ügyvéd	Bezdan	1911
114	Raisz Lajos takarékpénztári főkönyvelő	Zombor	1898
115	Dr. Résegy Ede ügyvéd	Kula	1899
116	Regöcze község közönsége	Regöcze	1899
117	Sigmond Göntér jegyző	Ósóvé	1884
118	Schlachter Jenő áll. isk. tanító	Borsa, Máramaros-m.	1908
119	Schwarz Agnes áll. ell. isk. tanító	Baja	1911
120	Szauerborn Károly földbirtokos	Zombor	1908
121	Szántó Izidor polg. isk. tanító	Zombor	1911
122	Széchényi József földbirtokos	Zombor	1884
123	Dr. Széchényi Tamás főszolgabíró	Zsablya	1899
124	Szedressy Károly jegyző	Felsőszentiván	1899
125	Szentiványi Gyula	Bács	1907
126	Szélgy Ferenc áll. el. isk. tanító	Baja	1911
127	Szikés Ignác	Bácsfeketehegy	1907
128	Szilbács község közönsége	Szilbács	1898
129	Szilágyi Mór ügyvéd	Zombor	1884
130	Szond község közönsége	Szond	1902
131	Sztapár község közönsége	Sztapár	1902
132	Dr. Szucsics Sándor r. k. plébános	Csávoly	1899
133	Ifj. Szutrély Lipót takarékpénztári igazg.	Baja	1899
134	Szentülöp község közönsége	Szentülöp	1899
135	Tárczay Dezső főszolgabíró	Zombor	1900
136	Temerin község közönsége	Temerin	1902
137	Tipka Antal főgimnáziumi tanár	Szabadka	1884
138	Tiszaistvánfalva közönsége	Tiszaistvánfalva	1902
139	Tiszkálmánfalva közönsége	Tiszkálmánfalva	1900
140	Topolya község közönsége	Topolya	1899
141	Tomesányi Mária áll. el. isk. tanítónő	Baja	1911
142	Torzsa község közönsége	Torzsa	1900
143	Trilsam Márton ált. el. isk. tanító	Apatin	1911
144	Tripolszky Béla jegyző	Bács	1890
145	Tumbász István r. k. plébános	Vajszka	1891
146	Turnovszky Rudolf r. k. plébános	Bácsordas	1899
147	Dr. Tóth Arvai Márk orvos	Kishegyes	1907

Folyó sz.	A társulati tag neve és állása	Lakóhelye	Mikor lett a társulat tagjává
148	Tóth Sándor ref. lelkész	Bácsfeketehegy	1907
149	Ujfutak község közönsége	Ujfutak	1902
150	Ujhelyi Géza áll. el. isk. tanító	Baja	1911
151	Urszentiván község közönsége	Urszentiván	1902
152	Ujsóvé község közönsége	Ujsóvé	1902
153	Ujverbászi kaszinó egyesület	Ujverbász	1899
154	Dr. Valihora Ágoston kanonok	Kalocsa	1885
155	Valkó Ferenc kántortanító	Herczegszántó	1908
156	Városy Károly jószágigazgató	Budapest, Lónyai-u. 11.	1902
157	Városi könyvtár	Zombor	1894
158	Vermes Béla nagybirtokos	Szabadka	1899
159	Vértesi Károly ügyvéd	Zombor	1903
160	Vojnits Dániel r. k. apát plébános	Baja	1899
161	Ifj. Vojnits István ny. főispán	Zombor	1899
162	Vojnits József nagybirtokos	Szabadka	1898
163	Vuits János földbirtokos	Zenta	1912
164	Vuits György nagybirtokos	Zenta	1894
165	Wahl Ignác áll. el. isk. tanító	Apatin	1911
166	Wamosecher Andor	Kacsfalva	1908
167	Wamosecher Karoly	Monostorszeg	1908
168	Weidinger Lajos kereskedő	Zombor	1898
169	Zákó Milán ny. főispán	Budapest	1899
170	Dr. Zákó István közjegyző	Pancsova	1899
171	Zsigmond Gyula jegyző	Piros	1899
172	Zsupánszky Lyubomir ny. jegyző	Oszivác	1899

Tiszteletbeli tag . . . . . 5.

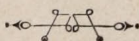
Alapító tag . . . . . 46.

Működő tag . . . . . 31.

Pártoló tag . . . . . 172.

Összesen . . . . . 254.

Tartalom.

	Lap.
1. <i>Kozma László</i> elnöki megnyitó beszéde	3.
2. <i>Kozma László</i> : A muzeumunkba került robotjegyek ismertetése	7.
3. <i>Bellosics Bálint</i> : Adatok a bácsbodrogmegyei sokácok tárgyi néprajzához (ábrákkal)	12.
4. Vegyesek:	23.
5. <i>Társulati ügyek</i> :	
a) Titkári jelentés	32.
b) Muzeumőri jelentés	38.
c) Pénztári kimutatás az 1913. évről	45.
d) Kültségvetés az 1914. évre	45.
e) Közgyűlési jegyzőkönyv	46.
6. A Bács-Bodrog vármegyei Történelmi Társulat tagjainak névsora 1914-re	49.

